

HANYA YANAGIHARA EGY KIS ÉLET

Barátság, család, szerelem, sikerek és kudarcok,
boldogság és mély, sötét fájdalom...

azaz EGY KIS ÉLET.

Négy fiatal, akik egyetemi éveik alatt ismerkedtek meg, a hírnév és a gazdagság vágyával New Yorkba költöznek. Mindannyian gondokkal küzdenek, sodródnak, és csak barátságuk és ambíciójuk élteti őket. Kapcsolatuk, melyet drogfüggőség, siker és büszkeség árnyal, az évtizedek folyamán egyre mélyül; a barátokat közös rajongásuk tartja össze: mindannyian szeretik a nagyon okos és titokzatos Jude-ot, akit kimondhatatlan gyerekkori trauma sebzett. A testvéri kötődés himnusza, a huszonegyedik századi szeretet és szerelem mesterei ábrázolása. Hanya Yanagihara felkavaró és lebilincselő regénye a családkról szól, amikbe beleszületünk, és amiket magunknak hozunk létre. Megmutatja a fájdalom mélységeit és a barátság határát, mely minden emberi életet behálóz.

HANYA YANAGIHARA

felnevelkedése során élt Hawaiiin, New Yorkban, Marylandben, Kaliforniában és Texasban is. 1995-ben végzett a Smith Főiskolán, ezt követően pedig számos újságnak dolgozott, mint például a Condé Nast Traveler vagy a The New York Times Style Magazine. Ezzel a regényével elnyerte a Kirkus-díjat, valamint a Man Booker-díj és a Nemzeti Könyvdíj finalistái között volt. A szerző jelenleg New York Cityben él.

Tudjon meg többet a könyvről:

www.instagram.com/alittlelifebook

www.instagram.com/hanyayanagihara

www.facebook.com/dreamvalogatás

„Rendkívüli! A trauma és az igaz, őszinte barátság felülmúlhatatlan nagyeposza intelligenciával, mélységgel. Az Egy kis élet igazi klasszikus, melyhez az összes e témában íródó regényt mérni fogják.”

The Wall Street Journal

„Páratlanul gazdag regény, mely csodás, hosszú prózaszakaszokkal, feledhetetlen karakterekkel, a művészet, az ambíció, a barátság és a megbocsátás elsőprő erejű bemutatásával örökre nyomot hagy az olvasó lelkében.”

Entertainment Weekly

„Megható, örök és hamisítatlan szerelmi történet, az élethosszig tartó őszinte, korlátlan barátság himnusza.”

The Financial Times

„Lenyűgöző! Nemcsak hogy lebilincselő generációs portrét nyújt, de elementáris erővel, könnyekig megindítóan vizsgálja az emberi gonoszság mélységeit, a kegyetlenséget, amelyet a barátság gyógyító ereje ellensúlyoz.”

The New Yorker

„Semmihez sem hasonlítható. Komoly kérdéseket vet fel a humanizmusról, az eutanáziáról, a pszichiátriáról és a modern élet döntéseiről. Lenyűgöző, szívszorító, keserédes olvasmány.”

The Guardian

HANYA
YANAGIHARA
EGY KIS
ÉLET

— részlet —

1.

A TIZENEGYES LAKÁSNAK csak egy szűk gardróbja volt, de a szoba üveg tolóajtaja egy kis erkélyre nyílt. Onnan látta a férfit, aki a szomszéd ház ajtajánál ült az utcán, egy szál pólóban és rövidnadrágban, bár már október volt. A férfi cigarettát szívott. Willem felemelte a kezét, üdvözölte, de a járdán ülő ember nem intett vissza neki.

A hálósobában Jude harmonikázó mozdulattal nyikorogtatta a gardrób ajtaját. Kinyitotta, becsukta, amikor Willem belépett.

- Csak egy gardrób van – jegyezte meg.
- Nem gond – felelte Willem. – Úgyszincs mit beletennem.
- Nekem sincs.

Egymásra mosolyogtak. Ekkor lépett be hozzájuk az ingatlanügynök.

- Kivesszük – jelentette ki Jude.

Az ügynök az irodájában azonban közölte velük, hogy mégsem vehetik bérbe a lakást.

- Miért nem? – kérdezte Jude.

– Azért, mert nincs annyi jövedelmük, hogy hat hónap bérleti díjat ki tudjanak fizetni. Es megtakarításuk sincsen – állapította meg hirtelen feszültté válva. Ellenőrizte a hitelkártyájukat, a bankszámláikat, és úgy ítélte meg, hogy valami nem stimmel a húszas éveikben járó két férfivel, akik nem egy pár, mégis olyan lakást akarnak kivenni, aminek csak egy hálósobája van. A huszonötödik utcának ez a szakasza kissé unalmas, de így is elég drága. – Van valaki, aki kezességet vállalhatna önökért? Munkaadó? Szülők?

- A szüleink meghaltak – közölte Willem gyorsan.

Az gondnoknő felsóhajtott.

– Akkor azt javaslom, vegyenek vissza az igényeikből. Nincs olyan házkezelő, aki színvonalas házban lakást adna ki az önök pénzügyi profiljával jelentkező bérlőjelöltnek.

Ezzel felállt, határozottan jelezve, hogy a részéről véget ért a beszélgetés. Célzatosan az ajtóra nézett.

JB-nek és Malcolmnak azonban ezt kész komédiaként adták elő: a lakás ajtaját egérürülék díszítette, a szemközti ház előtt a járdán rövidnadrágban ülő ember kis hűjén mindenét megmutatta, amit az ember nem szokott nyilvánosan mutogatni, és az ingatlanügynök-nő azért volt ideges, mert flörtölt Willemmel, de nem kapott viszonzást.

– Amúgy is ki akar a Twenty-fifth Street és a Second Avenue kereszteződésének környékén élni? – tette fel a költői kérdést JB. A kínai negyedben voltak, a Pho Viet Huong étteremben, ahol havonta kétszer találkoztak. Nem volt valami jó hely. A leves furcsa cukorízű, a citromlé szappanszagú volt, és minden ilyen közös vacsora után rosszul lett valamelyikük; mégis rendszeresen jártak a helyre, részben megszokásból, részben szükségből. A Pho Viet Huongban már öt dollárért lehetett kapni szendvicset vagy egy tányér levest; egy előétel nyolc-tíz dollár volt, de annyit adtak, hogy a felét el lehetett tenni másnapra, vagy jó volt estére. Ha előételt rendeltek, Malcolm soha nem ette meg az összeset, és nem is tette el későbbre; amikor eleget evett, középre tolta a tányérját, hogy Willem és JB – akik folyton éhesek voltak – elfogyaszthassák a maradékot.

– Persze, hogy nem akarunk a Twenty-fifth Street és a Second Avenue környékén élni, JB – felelte Willem nagy türelemmel –, de nincs más választásunk. Nem emlékszel? Nincs pénzünk.

– Nem értem, miért nem maradtok ott, ahol vagytok – jegyezte meg Malcolm, aki éppen a gombát és a tofut tologatta a tányérján. Mindig ugyanazt az ételt rendelte: laskagombát tofúval, sűrű, szirupos barnamártással. Willem és JB rábámultak.

– Hát, én nem maradhatok ott. Nem emlékszel? – Ezt már vagy tucatszor elmondta Malcolmnak az elmúlt három hónapban. – Merritt barátja odaköltözik, így nekem el kell húznom.

– De neked miért kell emiatt elköltöznöd?

– Mert Merritt neve van a bérleti szerződésen, Malcolm – felelte JB.

– Ó! – szólt Malcolm. Aztán nem szólt. Gyakran elfeledkezett az általa jelentéktelennek tartott részletekről, de mintha soha nem neheztelt volna senkire azért, mert az ő feledékenysége miatt türelmetlenek voltak vele. – Persze, persze.

Azzal az asztal közepére tolta a gombát.

– De te, Jude...

– Nem maradhatok örökre nálatok, Malcolm. A szüleid egyszer megölnek.

– A szüeim nagyon szeretnek téged.

– Kedves, hogy ezt mondod. De nem fognak szeretni, ha nem költözök ki hamarosan.

Négyük közül csak Malcolm élt otthon, és mint JB előszere-ttel szokta megjegyezni, ha neki olyan otthona lenne, mint Malcolmnak, ő is otthon lakna. Nem mintha Malcolmek háza különösen grandiózus lett volna – ami azt illeti, rozoga és karban-tartatlan volt. Willem egyszer végighúzta a kezét a lépcsőkorlá-ton, és szálla ment a kezébe. A ház azonban hatalmas volt, igazi Upper East Side-i épület. Malcolm nővére, Flora, aki három évvel volt idősebb nála, nemrégiben kiköltözött az alagsori lakásból, és Jude rövid úton elfoglalta a helyét. Malcolm szülei azonban nem-régiben bejelentették, hogy igényt tartanak a helyiségekre, mert anyja irodalmi ügynökségének irodájává akarják átalakítani. Ez azt jelentette, hogy Jude (aki amúgy is nehezen járt a lefelé vezető lépcsőkön) hamarosan kénytelen lesz kiköltözni.

És teljesen természetes volt, hogy összeköltözik Willemmel. Első egyetemi évük óta szobatársak voltak. Elsőéves korukban négyen laktak együtt. Akkori lakóhelyük egy salaktéglás he-lyiségből állt, ahol az íróasztalaik és székeik voltak, valamint egy kanapé, amit JB nagynénikéi szállítottak oda bérelt furgon-nal. A másik, sokkal kisebb szobában két emeletes ágy állt. Ez a helyiség olyan keskeny volt, hogy ha kinyújtották a karjukat a két ágyon alvók, kezét tudtak fogni. Az egyik emeletes ágyon Malcolm és JB aludt, a másikon Jude és Willem.

– Feketék a fehérek ellen – jegezte meg JB.

– Jude nem fehér – felelte Willem.

– És én nem vagyok fekete – tette hozzá Malcolm, inkább azért, hogy JB-t idegesítse, nem azért, mert komolyan mondta.

– Hát – szólalt meg JB a gombokat villájával maga felé húzva –, mondanám, hogy mindketten hozzám költözhettek, de azt hi-szem, kibaszottul utálnátok.

JB egy hatalmas, koszos padláslakásban élt az olasz negyedben, ami tele volt használaton kívüli, szokatlan alakú kiöblösödésekbe és befeljezetlen félszobákba vezető furcsa folyosókkal, félig felhúzott gipszkartonfalakkal. Nem is az ő lakása volt, hanem valaki másé, akit az egyetemről ismertek. A lakás tulajdonosa, Ezra művész volt, vagyis rossz képzőművész, de nem is kellett jónak lennie, mert mint JB gyakran felemlgette, Ezra megengedhette magának, hogy akár egész életében ne dolgozzon. És nemcsak neki nem kellett dolgoznia, hanem a gyerekei gyerekeinek a gyerekei sem kényszerülnek majd munkára soha: nemzedékeken át gyárthatják a rossz, eladhatatlan, értéktelen műalkotásokat, akkor is bármikor megvehetik a legjobb olajfestékeket és egyáltalán nem praktikus nagy tetőtereket Manhattan belvárosában, amiket aztán tönkrevágnak a rossz építészeti döntéseikkel; amikor pedig elégük lesz a művészéletből – JB biztosra vette, hogy ez Ezra esetében ez egy napon biztosan be fog következni –, csak annyit kell tenniük, hogy felhívják a vagyonkezelőjüket, és olyan hatalmas összeget hívnak le a pénzükből, amennyit ők négyen egész életükben egyben látni sem álmodhatnak (illetve Malcolm talán mégis). Ezrát jó volt ismerni, pontosabban hasznos; nemcsak azért, mert megengedte, hogy JB és néhány más barátja az egyetemről ott lakjon a lakásában – mindig négy-öt ember húzta meg magát a loft különböző szegleteiben –, hanem mert jó természetű és alapvetően nagylelkű ember volt, valamint rendszeresen rendezett nagy partikat, ahol bőségesen lehetett ingyen ételhez, droghoz és alkoholhoz jutni.

– Egy pillanat! – szólt JB, azzal letette az evőpálcikáit. – Most jut eszembe, hogy van valaki a magazinnál, aki a nagynénje lakását akarja bérbe adni. Valahol a kínai negyed szélén van.

– Mennyiért? – kérdezte Willem.

– Valószínűleg semmiért... Nem is tudta, mennyit kérjen érte. És olyan embernek akarja kiadni, akit ismer.

– Esetleg tudnál szólni az érdekünkben?

– Ennél is jobb ötletem van. Bemutatlak a lánynak. Be tudsz jönni az irodába holnap?

Jude felsóhajtott.

– Én nem tudok elszabadulni a munkából – mondta, és Willemre nézett.

– Ne aggódj... én igen. Mikor?

– Valamikor ebédidő körül. Mondjuk egykor?

– Ott leszek.

Willem még éhes volt, de hagyta, hogy JB megegye a többi gombát. Aztán még vártak egy kicsit. Malcolm néha jákagymölcsfagylaltot hozatott – ez volt az egyetlen állandóan jóétel az étlapon –, majd többnyire csak két falatot evett, a többit átengedte JB-nek. Ezúttal azonban nem rendelt jégkrémet, így a számlát kérték, hogy gondos tanulmányozás után dollárra pontosan összedobhassák az összeget aszerint, hogy ki mennyit fogyasztott.

Másnap Willem találkozott JB-vel az irodában. JB recepciósként dolgozott egy a belvárosi művészeti élettel foglalkozó kicsi, de befolyásos magazinnál a SoHóban. Stratégiai állás volt ez neki; mint egyik éjjel elmondta Willemnek, az volt a terve, hogy összeharátkozik valamelyik szerkesztővel, majd meggyőzi, hogy írjanak róla a magazinban. Becslése szerint ez körülbelül hat hónapot vesz igénybe, ami azt jelenti, hogy még három hónapja van.

JB munka közben enyhén hitetlenkedő arckifejezéssel nézett a világba; ennek oka kettős volt: egyrészt, hogy dolgozik, másrészt, hogy még senki sem ismerte fel zsenialitását. Nem volt jó recepciós. Bár a telefonok nagyjából folyamatosan csörögtek, ritkán vette fel; ha valaki őt akarta elérni (a térerő az épületben eléggé hiányos volt), különleges kód szerint kellett hívniuk: két csöngetés, aztán letenni, majd újrahívni. Néha még így sem vette fel, mert a keze el volt foglalva az íróasztal alatt. A lábánál tartott fekete műanyag szemeteszsákból haját fésült ki, azt fonta.

JB saját meghatározása szerint éppen „hajkorszakában” volt. Nemrégiben elhatározta, hogy egy kicsit szünetelteti a festést, és inkább fekete színű hajból készít szobrokat. Mindannyiuknak elég fárasztó hétvégéjük volt; JB-vel körbejárták Queens, Brooklyn, Bronx és Manhattan borbély- és fodrászüzleteit; hárman odakint vártak, amíg JB bement, és a tulajdonosoktól hajnyesedéket kéregetett. Aztán egy elég furá kinézetű, hajjal teli zsákot vonszolt maga után az utcán. Első művei közé tartozott a *Csalás és ámitás* című alkotás: teniszlabda, amelyről leborotválta a bolyhokat, kettévágta, megtöltötte homokkal, aztán folyékony ragasztóval vonta be, majd haj-, szakáll- és szőrszőnyegen görgette körbe-körbe; a sörték úgy mozogtak, mint hínár a víz alatt. Másik korai alkotása a „Kwotidien”, amely hajba és szőrbe burkolt különbö-

ző háztartási eszközökből állt: tűzőgép, lepénylapát, teáscsésze. Éppen egy nagyobb projekten dolgozott, amiről csak homályos részletekben, szórványosan volt hajlandó beszélni, de annyi tudható volt, hogy a mű részét képezte sok-sok darab összefésülése és összefonása, abból a célból, hogy végtelennek látszó göndör hajkötél keletkezzen. Pénteken pizza és sör ígéretével átcsábította őket, hogy segítsenek neki fonni; hosszú órákat töltöttek fáradságos munkával, mire nyilvánvaló lett, hogy nem érkezik se pizza, se sör, így kissé bosszúsan, de egyáltalán nem meglepetten hazamentek.

Már nagyon unták az egész hajas projektet, bár Jude – és egyedül ő – úgy gondolta, hogy a műtárgyak szépek, és egy napon majd jelentős alkotásnak tartják mindegyiket. JB hálából hajjal teli hajkefét ajándékozott neki, de később, amikor úgy látszott, hogy Elza apjának barátja esetleg megveszi, visszakérte (nem vette meg, de JB már nem adta vissza a hajkefét J-nek). A projekttel más szempontok miatt is bajok voltak: egy másik estén, amikor a hármas valahogy ismét az olasz negyed utcáin kötött ki és haját igyekezett szerezni, Malcolm megjegyezte, hogy a haj büdös. Valóban az volt; nem gusztustalanul bűzös, egyszerűen csak a mosatlan fejbőr jellegzetes, fémes szagát lehetett érezni rajta. JB azonban ettől egyre durvuló hisztériás rohamot kapott, és majdnem mindennek, többek között öngyűlölő niggernek, Tamás bátyának, a fekete faj árulójának elmondta Malcolmot, mire Malcolm, aki nagyon ritkán dühödött fel, de az ilyesmin mindig, a legközelebbi hajas zacskóba lötytyintette a borát, aztán felállt és nagy léptekkel elhagyta a helyiséget. Jude rögtön utánaesietett, Willem pedig ott maradt, nehogy JB még jobban felhúzza magát. És bár másnap kibékültek, a végén Willem és Jude (bár tudták, hogy nem egészen megalapozottan) kicsit dühösebbek voltak Malcolmra, mert a következő hétvégén megint Queensben voltak és a fodrászatokat járták – próbálták pótolni az egy zacskónyi haját, amit Malcolm tönkretett.

– Milyen az élet a feketék bolygóján? – tette fel Willem a kérdést JB-nek.

– Fekete – felelte JB, azzal a szatyorba gyűrte a hajfonatot, amit éppen kibontott. – Menjünk! Azt mondtam Annikának, hogy fél kettőre ott leszünk.

Megcsörrent a telefon az asztalán.

– Nem akarod felvenni?

– Majd visszahívnak.

A belvárosba menet JB panaszkodott. Ezidáig csábenergiájának nagy részét egy Dean nevű vezető szerkesztőre koncentráltta, akit mások csak DeeAnn-nek neveztek. A Dakota-házban, az egyik szerkesztői asszisztens szüleinek lakásában voltak egy partin ők hárman, ahol egymást érték a műalkotásokkal teleaggatott helyiségek. Miközben JB a munkatársaival beszélt a konyhában, Malcolm és Willem bejárták a lakást (Hol volt Jude aznap éjjel? Valószínűleg dolgozott.), végignézték a vendéghálószobában lógó Edward Burtynsky-képeket, a Becher házaspár konceptualista víztorony-fotográfiáit (öt-öt kép négy sorban) a dolgozószobában az íróasztal fölött, egy hatalmas Gurskyt a könyvtár alacsony polcai fölött, és a fő hálószobában egy egész falnyi Diane Arbus-képet. Utóbbiak olyan sűrűn lógtak, hogy csak néhány centi látszott a csupasz falból alul és felül. Éppen a kamera előtt pózoló két kedves arcú, túl szűk, túl gyerekes fürdőruhában feszítő Down-szindrómás lányt ábrázoló képet csodálták, amikor Dean lépett oda hozzájuk. Magas férfi volt, de a feje kicsi, hörcsögszerű, arca ragyás; ettől állatinak, megbízhatatlannak látszott.

Bemutakoztak, és elmondták, hogy azért vannak itt, mert JB barátai. Dean közölte, hogy ő a magazin egyik főszerkesztője, hogy az ő területe a képzőművészet, és minden, ami megjelenik, az ő szemén és kezén megy keresztül.

– Ó! – szólalt meg Willem, rendkívül vigyázva, nehogy Malcolm felé pillantson, mert nem bízott abban, hogy nem reagál majd. JB elmondta nekik, hogy potenciális balekként közelítette meg a művészeti szerkesztőt; biztosan ő az.

– Láttatok már ilyet? – kérdezte Dean, elegáns kézmozdulattal az Arbus-képek felé mutatva.

– Még soha – felelte Willem. – Nagyon szeretem Diane Arbust.

Dean izmai megfeszültek, mereven állt, aránytalanul kicsi vonásai mintha csomóba rándultak volna kis arca közepén.

– DeeAnn.

– Tessék?

– DeeAnn. DeeAnn-nek kell ejteni.

Alig tudták megállni, hogy ki ne törjön belőlük a nevetés, amíg egy helyiségben voltak a szerkesztővel.

– DeeAnn! Jesszus, micsoda nagyképű kis szar alak – jegyezte meg JB, amikor később elmondták neki a történetet.

– De ő a *te* nagyképű kis szar alakod – közölte Jude.

És attól kezdve csak „DeeAnn” néven emlegették Deant.

Sajnálatos módon azonban kiderült, hogy JB fáradhatatlan erőfeszítései ellenére hiába hajtott nagyon DeeAnnre, három hónap alatt semmivel sem jutott közelebb ahhoz, hogy bekerüljön a magazinhoz. JB még abba is belement, hogy DeeAnn leszopja az edzőterem gőzkabinjában, de szakmai fronton ennek ellenére nem történt semmi. JB minden nap talált valami ürügyet, hogy bebóklásson a szerkesztőségi szobákba és megálljon a falitábla előtt, amire fehér jegyzetpapírokon a következő három hónapban megírandó sztori-ötleteket tűzték, és megnézte, hogy a feltörekvő, ígéretes művészek rovatban ott van-e már a neve. Nap mint nap csalódni volt kénytelen. A saját neve helyett tehetségtelen és túlértékelt senkik szerepeltek a táblán, olyanok, akiknek tartoztak egy szívességgel, vagy akik ismertek olyanokat, akiknek szívességgel tartoztak.

– Ha egyszer meglátom ott Ezra nevét, esküszöm, kinyírom magamat – jelentette ki JB.

Erre a többiek azt mondták:

– Dehogyan nyírod ki magadat, JB!

és:

– Ne aggódj, JB, egy napon majd a te neved is ott lesz.

és:

– Minek kellenek neked ezek, JB? Majd találsz valami más helyet.

Mire JB azt felelte:

– Biztos vagy ebben?

és:

– Kibaszottul nem hiszem.

és:

– Ebbe kibaszott sokat fektettem... három hónap a kibaszott életemből... ha nem kerülök fel abba a névsorba, akkor ez az egész idő... három teljes hónap a kibaszott életemből pocsékba ment, mint minden más.

A „minden más” alatt az egyetemet, a New Yorkba való visszaköltözést, a hajas sorozatot vagy az életét úgy általában értette, attól függően, hogy aznap éppen mennyire volt nihilista hangulatában.

Már a Lispenard Streetre értek, de JB-ből még mindig áradt a panasz. Willem még elég új volt a városban – csak egy éve lakott New Yorkban –, így természetes, hogy ő sosem hallott erről az

utcáról, ami inkább csak egy kis köz, két háztömbnyi hosszú, egy háztömbnyire délre a Canal Streettől. JB azonban Brooklynban nőtt fel, de a Lisenard Streetről ő sem hallott.

Megtalálták az épületet, és becsöngettek az 5C lakásba. Lányhang válaszolt, reszelős és tompa a kaputelefonban. Megnyomta az ajtónyitó gombot, mire a kapu berregő hanggal kinyílt. Az előcsarnok keskeny volt, a mennyezet magas, a falak érdes, csillogó szarbornára voltak festve, amitől úgy érezték magukat, mintha valami kút mélyén lennének.

A lány a lakás ajtajánál várta őket.

– Szia, JB – köszönt, aztán Willemre nézett és elpirult.

– Annika, ő a barátom, Willem – mondta JB. – Willem, Annika a művészeti rovatnál dolgozik. Jó lány.

Annika egyszerre pislogott zavartan és nyújtotta a kezét.

– Örülök, hogy megismerhetlek – mondta a padlónak.

JB bokán rúgta Willemet, és rávigyorgott. Willem mintha tudomást sem vett volna róla.

– Én is örülök – felelte.

– Hát, ez a lakás! A nagynénémé! Ötven évig lakott itt, de nemrégiben öregek otthonába költözött!

Annika nagyon gyorsan beszélt, és nyilvánvalóan úgy döntött, az a legjobb stratégia, ha úgy néz Willemre, ahogy napfogyatkozásakor szokott nézni az ember szabad szemmel a fénybe, vagyis ha egyáltalán nem néz rá. Egyre gyorsabban és gyorsabban beszélt a nagynénjéről, meg arról, miért mondta mindig azt a nagynénikéje, hogy a környék megváltozott, aztán kifejtette, hogy ő sem hallott a Lisenard Streetről egészen addig, amíg a belvárosba nem költözött, és sajnálja, hogy a lakást még nem festették ki, de a nagynénje csak pár napja, szó szerint pár napja költözött ki, és kitakaríttatni is csak az előző hétvégén tudták. Mindenhová nézett, csak Willemre nem: a mennyezetre (fazettás bádog), a padlóra (repedezett, parkettás), a falakra (amiken a régen ott lógott képek kerete hagyott kísérteties, árnyékszerű nyomot)... Egészen addig beszélt, míg Willem kénytelen volt nagyon udvariasan a szavába vágni és megkérdezni, körülnézhetne-e a lakás többi helyiségében.

– Ó, persze, persze – felelte Annika. – Magatokra is hagylak benneteket.

Mégis követni kezdte őket; JB-hez beszélt nagyon gyorsan tempóban valami Jasperről, aki most *mindenben* Archerre támaszko-

dik, és JB véleményét kérte abban, hogy ez nem túl nyers és vad szöveg-e. Így, hogy Willem hátat fordított neki, Annika nyíltan bámulhatta őt, és minél tovább beszélt, addig is összefüggéstelen fecsegése egyre értelmetlenebb lett.

JB figyelte, ahogy Annika figyeli Willemet. Még sosem látta a lányt ilyennek; ilyen idegesnek és ilyen zavarban (általában morgva és szótlan volt, és kicsit félt az irodában, mert az íróasztala fölött a falon egy szív bonyolult szobra volt, amit teljes egészében szikepengékből készített), de JB sokakat látott már így viselkedni Willem közelében. Minden nőre ilyen hatással volt. Barátjuk, Lionel gyakran mondogatta, hogy Willem az előző életében biztosan halász volt, annyi hal alakú pinát vonz, mert köztudomású, hogy a pina hal alakú. És mégis, Willem többnyire (bár nem minden esetben) észre sem vette, mennyire vonzódnak hozzá a nők. JB egyszer feltette a kérdést Malcolmnak, hogy szerinté miért lehet ez, mire Malcolm azt mondta, szerinté pont azért, mert Willem nem figyelt fel rá. JB válaszul csak felmordult, de arra gondolt, hogy Malcolm a legnehezebb felfogású ember, akit valaha ismert, és ha még ő *is* észrevette, hogyan reagálnak a nők Willemre, lehetetlen, hogy maga Willem ne vegye észre. Később azonban Jude előállt egy másik magyarázattal: szerinté Willem szándékosan *nem* reagál minden nőre, aki vonzódik hozzá, mert nem akarja, hogy a környezetében levő férfiak fenyegetésként gondoljanak rá, és ebből adódóan kisebbségi érzésük legyen a társaságában. Ennek a magyarázatnak már több értelme volt; Willemet mindenki szerette; soha senkit nem akart kényelmetlen helyzetbe hozni, ezért lehetséges, hogy legalább tudat alatt valamiféle közönyösséget színlelt. Mégis... nagyon érdekes volt látni, és ők hárman sosem unták meg, hogy figyeljék, és azt sem, hogy utána tréfálkozzanak emiatt, bár Willem általában csak mosolygott és nem szólt semmit.

– Jól működik itt a lift? – tette fel a kérdést Willem hirtelen hátrafordulva.

– Hogy... a lift? – kérdezett vissza Annika nagyon meglepődve.
– Igen... elég megbízható.

Halvány ajkát keskeny mosolyra húzta. JB felismerte ezt a csábosnak szánt mosolyt; a lány nyomra biztosan összerándult az izgalomtól. Ó, *Annika* – gondolta JB.

– Pontosan mit akartok a nagynéném lakásába hozni?

– A barátunkat – felelte, mielőtt Willem megszólalhatott volna.
– Gondjai vannak a lépcsőzéssel, és fontos neki, hogy a lift működjön.

– Ó – szólalt meg Annika megint elpirulva. Újra a padlót bámulta. – Elnézést. Igen, szóval a lift működik.

A lakás nem volt valami nagy szám. Egy kis előtér, amiben alig lehetett elférni, ebből jobbra nyílt a konyha (dög meleg, zsíros, szűk fülke), balra pedig az étkező, ahol talán egy kártyaasztal, ha elfért. Alacsony könyöklőfal választotta el ezt a teret a nappaltól, aminek négy ablaka volt, mindegyik rácsokkal. Ezek egy szemeletes kis utcára nyíltak. Egy kis folyosóról jobbra nyílt a fürdő: tejüveges lámpák, kopott zománcozott kád. A hosszú, de keskeny fürdőszobának is volt ablaka, a fal mellett pedig két franciaágy fakerete állt egymásnak döntve. Az egyik ágykereten már volt egy futon; terjedelmes, egyáltalán nem elegáns darab, és nehéz, mint egy döglött ló.

– A futont még senki sem használta – jegyezte meg Annika, majd hosszú történetbe kezdett arról, hogy ő akart beköltözni, vett is egy futont fekhelynek, de nem került sor arra, hogy használja is, mert inkább úgy döntött, hogy összeköltözik a barátjával, Clementtel, aki nem a pasija, csak jó barát, és szentséges ég, milyen eszetlen is, hogy ezt egyáltalán elmondta. Lényeg a lényeg, hogy ha Willem akarja a lakást, ingyen odaadja a futont.

Willem megköszönte.

– Mit gondolsz, JB? – kérdezte.

Hogy mit gondol? Azt gondolja, hogy ez a lakás egy szarfészek. Persze ő is szarfészekben lakik, de azt a szarfészeket ingyen választotta, ráadásul ingyen volt, szóval azt a pénzt, amit a lakásbérleti díjra költött volna, így festékre, szükséges holmikra és drogokra, időnként taxira költheti. De ha Ezra egyszer úgy döntene, hogy bérleti díjat kér tőle, akkor semmiképpen sem maradna ott. Lehet, hogy a családjának nincs annyi pénze, mint Ezrának vagy Malcolmnak, de semmilyen körülmények között nem engednék meg neki, hogy egy szarfészek bérleti díjára dobjon ki pénzt. Találnának neki valami jobbat, vagy egy kisebb havi apanázzsal kínálnák meg, hogy kisegítsék. De Willem és Jude nem voltak abban a helyzetben, hogy válasszanak: valahogy fizetniük kellett, pénzük pedig nemigen volt, így arra ítéltettek, hogy egy szarfészekben éljenek. És ha már így van, valószínűleg éppen ez a lakás az a szarfészek, amiben ellehetnek – olcsó, a bel-

városban van, és leendő bérbeadója a bérlők ötven százalékára már szemet vetett.

Így hát azt mondta Willemnek, hogy: „Szerintem tökéletes!”, és Willem egyetértett vele. Annika izgalmaiban rövid kiáltást hallatott. Még egy sietős csevej, és kész: Annikának bérlője lett, Willemnek és Jude-nak pedig van hol lakniuk... Mindezt az előtt, hogy JB-nek emlékeztetnie kellett Willemet, nem bánná, ha Willem meghívná egy tál tésztára, mielőtt véget ér az ebédidő és vissza kell mennie a szerkesztőségbe.

JB nem igazán szokott magába nézni, de a következő vasárnapon, amikor az anyjához vonatozott, képtelen volt megállni, hogy ne gratuláljon magának vagy valami ilyesmi. Hálaközelezi érzés volt benne, hogy olyan életet él, amelyet, és olyan családja van, amilyen.

Apja, aki Haitiről emigrált New Yorkba, meghalt, amikor JB még csak kétéves volt, és bár JB szeretett arra gondolni, hogy emlékezett az arcára – kedves, szelíd, vékony bajszú, amikor mosolygott, az arca kikerekedett, mint a szilva –, sosem tudta, valódi-e az emlék, hiszen úgy nőtt fel, hogy az anyja éjjeliszekrényén mindig ott látta az apja képét, így pedig nem volt biztos, hogy tényleg van róla emlékképe. Mégis ez volt az egyetlen szomorúsága gyerekként, de az is afféle kötelező szomorúság volt: apátlan volt, és tudta, hogy az apátlan gyerekek siratják, hogy az apa nincs jelen az életükben. Ő azonban soha nem tapasztalt ilyen vágyakozást. Apja halála után anyja, aki második generációs haiti-amerikai volt, a neveléstudomány doktora, a lakásukhoz közeli állami iskolában volt kénytelen tanítani. Éppen ezért úgy gondolta, hogy JB jobbat érdemel. Mire JB elkezdte a középiskolát, egy drága magánsulit, ahova ösztöndíjjal került be és ahová brooklyni otthonuktól egyórányit kellett utazni, anyja már egy másik, manhattani speciális iskola igazgatója volt és a Brooklyn College docense. Újszerű tanítási módszereiről írt a *New York Times* is, és bár JB a barátainak az ellenkezőjét igyekezett mutatni, büszke volt rá.

Gyerekkorában az anyja mindig nagyon elfoglalt volt, de JB sosem érezte magát elhanyagoltnak; nem érezte úgy, hogy jobban szereti a diákjait, mint őt. Otthon volt a nagymamája, aki mindig azt főzte, amit JB kért, franciául énekelt, és tényleg naponta el-

mondta neki, hogy micsoda kincs, micsoda zseni, hogy ő a férfi az életében. És ott voltak a nagynénjei, az anyja nővére, aki nyomozóként dolgozott Manhattanben, meg a nagynéni barátnője – gyógyszerész és szintén második generációs amerikai (bár nem haiti, hanem Puerto Ricó-i) –, akiknek nem voltak gyermekeik, ezért a sajátjukként szerették JB-t. Az anyja nővére sportos alkat volt, megtanította, hogyan kell labdát eldobni és elkapni (ami őt akkor sem nagyon érdekelt, de később hasznos társas képességnek bizonyult), a barátnőjét pedig a művészetek érdekelték. JB egyik legkorábbi emléke az volt, hogy ezzel a gyógyszerész barátnővel elmentek a Museum of Modern Art tárlatára, és világosan emlékezett arra, hogy a *One: Number 31, 1950* című festményt bámulta száj tátva, és alig hallgatta a nővérét, aki elmagyarázta, hogy Pollock hogyan alkotta a képet.

A középiskolában úgy tűnt, át kell gondolni, mivel tudna kitűnni a többiek közül valahogy, különösen azzal a céllal, hogy gazdag fehér osztálytársai egy kicsit kényelmetlenül érezzék magukat. Ezért némiképp homályosított a körülményein: apátlan fekete fiú lett, akinek az anyja csak az ő születése után fejezte be az iskolát (azt elfelejtette mondani, hogy iskola alatt a doktori iskolát érti, így az emberek legfeljebb középiskolát feltételeztek), és akinek a nagynénje az utcákat járva keresi a betevőt (ebből mindenki prostituáltra következtetett, eszükbe sem jutott, hogy rendőrnnyomozó). Kedvenc családi képét legjobb középiskolai barátja készítette, egy bizonyos Daniel, akinek felfedte az igazságot, mielőtt megengedte, hogy lefényképezze őket. Daniel akkoriban egy olyan fotósorozaton dolgozott, amely „a társadalom pereméről visszakapaszkodott” családokat ábrázolt, és JB-nek sürgősen, még a barátja beengedése előtt korrigálnia kellett azt a félresiklott előfeltevést, hogy a nagynénje borderline szindrómás utcalány és az anyja félanalfabéta. Daniel szája tátva maradt a csodálkozástól, egy hangot sem tudott kiadni, de amikor JB anyja ajtót nyitott és betessékelte őket a lakásba, hogy ne ácsorogjanak már odakint a hidegben, kénytelen volt engedelmeskedni.

Daniel még az első döbbenet hatása alatt volt, amikor a nappaliban állította be őket: JB nagyanyja, Yvette kedvenc magas támlájú székeben ült, mögötte Christine néni, barátnője, Silvia az egyik oldalon, JB és anyja a másikon. Aztán közvetlenül az előtt, hogy Daniel elkészítette volna a képet, Yvette követelte, hogy JB üljön a helyére.

– Ő a ház királya – közölte Daniellel, miközben lányai hevesen tiltakoztak. – Jean-Baptiste! Ülj le!

JB leült. A képen a szék két karfáját fogja kövérkés kezével (már akkor is kövérkés volt), és két oldalról nők néznek le rá mosolyogva. Ő egyenesen a kamerába bámul, vadul vigyorog; abban a karosszékből ül, ahol a nagymamájának kéne ülnie.

A család hite, miszerint JB végül boldogulni, diadalmaskodni fog, sosem rendült meg; olyannyira nem, hogy az már szinte zavaró volt. Bár JB hite saját maga felé olyan sokszor rendült meg, hogy helyreállítása kezdett egyre nehezebbé válni, a nők meg voltak győződve arról, hogy egy napon majd nagy művész lesz, művei fontos múzeumokban fognak lógni, és hogy azok az emberek, akik még nem adtak neki esélyt, nem tudják igazán értékelni a tehetségét. JB néha hitt nekik és megengedte magának azt a luxust, hogy az ő magabiztosságukban sütkérezzen. Máskor gyanakvó volt, hiszen szerettei véleménye olyan éles ellentétben állt a világ véleményével, hogy elgondolkodott, vajon családtagjai gúnyosan lenéznek-e, amikor a tehetségéről beszélnek, vagy egyszerűen elment az eszük. Avagy csak rossz az ízlésük. Hogyan különbözhet négy nő véleménye ennyire mindenki másétól? Nyilvánvalóan nem sok rá az esély, hogy az ő meglátásuk a helyes.

JB mégis megkönnyebbült, amikor vasárnaponként hazament ezekre a titkos látogatásokra. Rengeteg étel volt... ingyen; a nagymamája kimosta a szennyesét, és mindent, amit mondott, minden vázlatot, amit megmutatott, elismerő bólintásokkal és helyeslő hümmögésekkel fogadtak. Az anyja háza ismerős terep volt: olyan hely volt, ahol mindig imádták, ahol úgy érezte, a házi szokások és hagyományok rá és egyedi szükségleteire vannak alakítva. Este egy bizonyos ponton – vacsora után, de a desszert előtt, miközben mind a nappaliban pihentek és tévét néztek, anyja macskája meleg testével az ölébe telepedett – JB végignézett élete asszonyain és úgy érezte, valami boldogságféle árad szét benne. Ilyenkor Malcolmra gondolt, Malcolm túl intelligens apjára és szeretetteljes, de szeleburdi anyjára, aztán Willemre, akinek meghaltak a szülei (JB csak egyszer találkozott velük, elsőéves korában a kiköltözési hétvégén, és meglepődött, milyen szűkszavúak, milyen mereven betartják a társas érintkezés írott és íratlan szabályait), és persze Jude-ra, akinek egyáltalán nem voltak szülei (ami önmagában is titokzatos, mert már majdnem egy évtizede ismerték Jude-ot és még mindig nem lehettek biztosak abban,

hogy meddig voltak vele a szülei és hogy vele voltak-e egyáltalán, de ez olyan érzékeny téma volt, hogy inkább nem beszéltek róla). Amikor a barátai jártak a fejében, valamiféle ellenállhatatlan meleg, nedves boldogság- és hálahullám áradt szét benne, mintha langy óceánvíz öntené el az egész mellkasát. *Szerencsés vagyok* – gondolta, aztán mivel elég versengő szellemű volt, és az élet minden területén nyomon követte, számon tartotta, hol tart a barátaihoz képest, kijelentette magában: *Én vagyok a legszerencsésebb*. De soha nem jutott eszébe, hogy ezt nem érdemli meg, vagy hogy keményebben kéne dolgoznia azért, hogy kifejezze ezt a fajta nagyrabecsülését; a családja boldog, ha ő boldog, ezért az irántuk való egyetlen kötelessége az, hogy boldog legyen, olyan életet éljen, amelyet akar, olyan feltételekkel, amilyeneket ő maga szab magának.

– Nem olyan családot kapunk, amelyet megérdemlünk – jelentette ki Willem egyszer, amikor nagyon részegek voltak. Persze Jude-ra célzott.

– Egyetértek – felelte JB. És valóban egyetértett. Willemnek, Jude-nak, sőt, még Malcolmnak sem volt olyan családja, amelyet megérdemelt volna. De titokban kivételnek tekintette magát: *neki* olyan családja van, amilyen jár neki. Csodálatosak, igazán csodálatosak, ezt ő is pontosan tudta. És ami ennél is fontosabb: *megérdemelte* őket.

– Itt az én nagyszerű fiam – kiáltotta Yvette, valahányszor JB belépett a házba.

Soha eszébe sem jutott, hogy ezt megkérdőjelezze.

—

A beköltözés napján elromlott a lift.

– A bűdös francba! – fakadt ki Willem. – *Direkt* rákérdeztem Annikánál. JB, megvan neked a száma?

JB-nek azonban nem volt meg.

– Hát, ez van. – Egyébként is, mi értelme lett volna ráírni Annikára? – Bocs, fiúk. Kénytelenek leszünk a lépcsőn felmenni.

Ezért mintha senki sem neheztelt volna. Gyönyörű késő őszi idő volt, hideg, száraz és erős lökésekkel fújt a szél. Nyolcan voltak, nem túl nehéz dobozokat kellett felvinniük, és csak néhány bútort. A költöztetők: Willem, JB, Jude, Malcolm, JB barátja, Richard, Willem barátja, Carolina, és két közös barátjuk, akiket ugyanúgy hívtak – Henry Youngnak –, de megkülönböztetésül

ők az Ázsiai Henry Young és a Fekete Henry Young neveken emlegették őket.

Malcolm, aki hatékony szervezőnek bizonyult akkor, amikor az ember a legkevésbé számított rá, mindenkinek kiadta a feladatot. Jude felmegy a lakásba, irányítja a forgalmat és megmutatja, hova tegyék a holmit. Amikor éppen nem ezt teszi, kipakolja a nagyobb tárgyakat és szortírozza a dobozokat. Carolina és Fekete Henry Young, akik erősek, de alacsonyak voltak, a könyves pakkokat viszik, mert azok kezelhető méretűek. Willem, JB és Richard viszik a bútorokat. Ő és az Ázsiai Henry Young cipelik fel a többi ingóságot. Lefelé menet meg mindenki vigye le az üres dobozokat, amiket Jude már összelapított, és tegye a kukák mellé.

– Kell segítség? – kérdezte Willem halkan Jude-tól, amikor mindenki megindult teljesíteni a feladatát.

– Nem – felelte Jude kurtán, és Willem nézte, ahogy barátja lassú léptekkel, meg-megállva elindul felfelé a hosszú, meredek lépcsőn. Aztán már nem látta.

Könnyű beköltözés volt: gyors, semmi fennakadás. Miután mindent felvittek, maradtak még egy kis ideig; kipakolták a könyveket és pizzát ettek. Aztán a többiek elmentek bulikba, bárókba, végül pedig JB és Malcolm is távozott. Willem és Jude végre magukra maradtak az új lakásukban. Hatalmas rendetlenség volt, de fárasztónak találták a pusztá gondolatot is, hogy a helyükre tegyék a tárgyakat. Ezért csak lézengtek a falak között; meglepődtek, milyen gyorsan besötétedett, és még mindig alig hitték el, hogy van hol lakjanak, ráadásul Manhattanban, mégis ki tudják fizetni a lakbért. Mindketten észrevették barátaik arcán az udvarias, tartózkodó döbbenetet, amikor meglátták a lakást (a legtöbben a két keskeny ágyra tettek megjegyzést: „Olyan, mint valami Viktória-korabeli örültek háza kórterme” – fejezte ki a véleményét Willem), de egyikük sem törődött az ilyen és ehhez hasonló beszélésekkel. A lakást birtokba vehették, kétéves bérleti szerződésük volt rá, és senki sem vehette el tőlük. Így még egy kis pénzt is megspóroltak; és különben is, miért lett volna szükségük több helyre? Persze mindketten vágytak a szépre, de annak még várnia kellett. Illetve nekik kellett várniuk rá.

Beszélgettek, de Jude szeme csukva volt, és Willem tudta – Jude szemének folyamatos kolibriszárny-sebességű rezgéséből és szorosan ökölbe szorított keze feszüléséből, valamint a kézfejen

kidagadó, lüktető kék vénákból –, hogy fájdalmai vannak. Abból, hogy Jude milyen mereven fogja a lábát, amit egy doboz könyvön pihentetett, teljesen világos volt Willemnek, hogy a fájdalom komoly, és azt is tudta, hogy nem segíthet. Ha azt mondta volna: „Jude, hozhatok neked egy kis aszpirint?“, Jude azt felelte volna: „Jól vagyok, Willem, nincs szükségem semmire.” Ha pedig azt mondta volna: „Jude, feküdj le egy kicsit!“, Jude azt felelte volna, hogy: „Willem, jól vagyok, ne aggódj már miattam!” Így hát azt tette, amit az évek során az ilyen helyzetben tenni szoktak, amikor Jude lába nagyon fáj: felkelt, és valami kifogással elhagyta a helyiséget, hogy Jude teljesen mozdulatlanul fekhessen, megvárhassa a fájdalom elmúlását, és közben ne kelljen beszélgetnie vagy energiát pazarolnia azzal, hogy úgy tesz, mintha minden rendben lenne, csak fáradt lenne vagy görcsbe rándult volna egy izma vagy valami más gyenge magyarázatot kellene kitalálna.

A hálószobában Willem megtalálta azt a szemeteszsákot, amiben az ágyneműjük volt. Előbb a saját futonját vetette meg, aztán Jude-ét (amit nagyon olcsón vettek meg Carolina hamarosan-csak-volt-barátnőjétől az előző héten). Szétválogatta a ruháit: ingek, nadrágok, alsóneműk, zoknik. Mindegyiket külön kartondobozba rakta (amelyekben nem sokkal korábban még a könyvek voltak) és betolta az ágy alá. Jude ruháihoz nem nyúlt. Aztán a fürdőszobába ment; kitakarított, fertőtlenített, szortírozta a fogkrémjeiket, szappanjaikat, borotváikat és samponjaikat. Egyszer vagy kétszer abbahagyta a munkát, óvatosan kiosont a nappaliba, ahol Jude ugyanabban a testhelyzetben volt, mint amikor otthagyta; szeme még csukva volt, keze összeszorítva, feje elfordítva, így Willem nem látta az arcát.

Vegyes érzelmei voltak Jude-dal kapcsolatban. Szerette... ez a rész egyszerű volt; és félt is tőle. Néha úgy érezte, hogy a bátyja, a védelmezője, a barátja. Tudta, hogy Jude jól elvult és jól ellenne nélküle, de néha olyan dolgokat látott benne, amik nagyon nyugtalanították, és amiktől egyszerre érezte magát tehetetlennek és paradox módon még elszántabbnak, hogy segítsen neki (bár Jude ritkán kért segítséget). Mindenki szerette és csodálta Jude-ot, de Willem gyakran érezte úgy, hogy egy kicsit – csak egy kicsit – többet engedett látni magából neki, mint másoknak, és nem igazán tudta, mihez kezdjen ezzel a tudással.

A lábfájdalma például: amióta csak ismerték, tudták róla, hogy gond van a lábával. Persze nehéz lett volna nem tudni róla;

egyetemi éveik alatt végig bottal járt, és nyilván fiatalabb korában is – nagyon fiatalon ismerték meg, két teljes évvel fiatalabb volt náluk. Akkor még növésben volt – csak segítségével, mankóval és olyan furcsa, keretes szerkezettel tudott járni, amiből vékony pálcák lógtak ki, amiknek a másik végük a csontjaiba volt fúrva, és ettől nem tudta behajlítani a lábát. De soha egy szóval sem panaszkodott, egyszer sem, plusz azt sem nehezményezte soha, ha valaki valami miatt panaszkodott. Elsőéves korukban JB elcsúszott a jégen, elesett és eltört a csuklója; mindannyian emlékeztek az ezt követő felfordulásra, JB önsajnáló nyöszörgésére és hangos, panaszos méltatlankodására, meg arra, hogy miután begipszelték a kezét, egy hétig nem volt hajlandó elhagyni az egyetem kórházát és annyi látogatója volt, hogy az iskolai újság is lehozott róla egy cikket. A gyengélkedőn a kórteremben volt még egy srác, egy focista, akinek térd sérülése volt: kettétört az ízületi porca. Ő folyamatosan azt mondogatta, hogy JB-nek halvány fogalma sincs, mi a fájdalom, Jude azonban mindennek ellenére minden nap elment meglátogatni JB-t, ahogy Willem és Malcolm is, és megadták neki a vágyott együttérzést.

Nem sokkal az után, hogy JB hajlandó volt beleegyezni, hogy elbocsássák a kórházból, és visszatért a kollégiumba, ahol a rá irányuló figyelem újabb hullámát élvezhette, Willem egy éjszaka arra ébredt, hogy egyedül van a szobában. Ez nem volt olyan szokatlan: JB a barátjánál volt, Malcolm, aki csillagászati kurzust vett fel a Harvardon, abban a szemeszterben minden kedden és csütörtökön a laborban aludt. Maga Willem is gyakran volt más hol, általában a barátnője szobájában, de a barátnője éppen akkor influenzás volt, ezért ő aznap éjjel nem ment sehová. Jude azonban mindig a szobában éjszakázott. Neki nem volt barátnője, sem barátja, így folyamatosan ott volt; jelenléte az emeletes ágy alsó szintjén, Willem fekhelye alatt olyan ismerős és állandó volt, mint a tenger.

Willem nem is tudta, mi készítette arra, hogy lemásszon az ágyából, félig kábultan egy pillanatra megálljon a csendes szoba közepén és körülnézzon, felfelé is, mintha Jude pók módjára a mennyezetről lóghatna. Aztán meglátta, hogy a mankója is eltűnt, és keresni kezdte: halkan szólongatta a közös helyiségekben. Mivel nem kapott választ, kilépett a lakrészükből, a folyosón elindult a közös vécé felé. Szobájuk sötétje után a fürdő émelvítően világos volt; halkan sercegetek a neoncsövek, és

Willem annyira zavart volt, hogy bár nagyobb meglepetésnek kellett volna lennie, nem is furcsállotta annyira, amikor az utolsó fülke ajtaja alatt Jude lábát pillantotta meg; a mankó vége látszott mellette.

– Jude – súgta, és bekopogott a fülke ajtaján. Nem kapott választ. – Bemegyek.

Maga felé húzta az ajtót. Jude-ot a padlón találta, egyik lába felhúzva a mellkasához. Hányt. A hányadék egy része előtte gyűlt tócsába a padlón, másik része a száján, az állán kenődött el. Pöttyös sárgabarackszín. Szeme csukva volt, kiverte a víz, egyik kezével olyan erősen fogta a mankó hajlított végét, amilyenel, mint Willem később felismerte, csak extrém rosszullétben képes szorítani az ember.

Akkor azonban megijedt, nagyon összezavarodott és egyik kérdést a másik után tette fel; Jude azonban nem volt abban az állapotban, hogy válaszolni tudjon. Willem nem értette, mi a helyzet, egészen addig, amíg meg nem próbálta Jude-ot talpra állítani, mert akkor a fiú felüvöltött, és ebből tudni lehetett, hogy iszonyatos fájdalma van.

Valahogy sikerült félig húzva, félig cipelve a szobájukba vinni Jude-ot, ágyba fektetni és kissé ügyetlenül letisztogatni. Akkorra már a fájdalom mintha alábbhagyott volna, és amikor Willem megkérdezte, hívjon-e orvost, Jude a fejét ingatta.

– De Jude... Hiszen fájdalmad van – mondta halkán. – Segítség kell szerezniünk neked!

– Semmi sem segít – mondta, aztán néhány pillanatig nem szólt. – Csak várnom kell.

Hangja suttogó volt, gyenge, idegen.

– Mit tehetek? – kérdezte Willem.

– Semmit.

Hallgattak.

– De Willem... velem maradnál egy kicsit?

– Persze.

Jude remegett mellette; rázkódott a teste, mintha a hidegtől vacogna. Willem levett egy takarót a saját ágyáról és betakarta. Aztán egy idő után benyúlt a takaró alá, megtalálta Jude kezét, kisimította ökölbe szorított ujjait, hogy a kezében tarthassa nyirkos, heges-kérges kezét. Sok idő telt el azóta, hogy egy másik férfi kezét fogta – több éve volt, amikor a bátyját operálták –, és meglepődött, milyen erős Jude fogása, milyen izmosak az ujjai. Resz-

ketett, órákig vacogott a foga; Willem egy idő után mellé feküdt és elaludt.

Másnap reggel Jude ágyában ébredt. A keze lüktetett. Amikor ránézett, elmosódott zúzódásnyomokat talált ott, ahol Jude ujjai szorították. Kissé bizonytalanul, szédelegve kelt fel, a közös tanulószobába ment, ahol Jude az íróasztalánál ülve olvasott: vonásai kifürkészhetetlenek voltak a késő délelőtti fényben.

Felnézett, amikor Willem belépett, aztán felállt és egy ideig csak csendben nézték egymást.

– Willem, sajnálom... elnézést... – szólalt meg végre.

– Jude... semmiért nem kell elnézést kérned – felelte, és komolyan is gondolta; tényleg nem volt semmi.

– De... nagyon sajnálom, Willem, borzasztóan sajnálom... elnézést... – ismételte, akárhányszor is próbálta Willem biztosítani, hogy nincs miért elnézést kérnie. Egyszerűen nem volt hajlandó vigasztalódni.

– Csak ne mondd el Malcolmnak és JB-nek, oké?

– Nem mondom el – ígérte.

És soha nem is mondta el, bár a végén ez egyáltalán nem számított, mert Malcolm és JB is észrevette, amikor fájdalmai voltak; bár olyan nagy és sokáig tartó kínban csak néhányszor látták, mint Willem azon az éjszakán.

Soha nem beszélt erről Jude-dal, de a következő években mindenféle fájdalomban látta; nagyban és kicsiben; látta, ahogy apró sérülésektől összerезzen, és időnként, amikor nagyon nagy kínok gyötörték, látta hogy hány vagy a földön fetreng vagy egyszerűen kikapcsol és érzéketlen lesz, mint most, ahogy a nappaliban ül. Bár olyan ember volt, aki be szokta tartani, amit ígér, lelkének egy része mindig csodálkozott, miért van az, hogy sosem hozta fel ezt a témát Jude-nak, miért nem beszélt vele arról, hogy milyen érzés, miért nem merte soha megtenni, amit az ösztöne diktált már vagy százszor: leülni mellé és a lábát masszírozni, hogy azok a rosszul ingerlődő idegvégződések rendesen működjenek. De ő inkább bevette magát a fürdőszobába, elfoglalta magát, találta munkát, miközben pár lépésnyire tőle az egyik legkedvesebb barátja egyedül ücsörgött egy undorító kanapén, és elindult arra a lassú, szomorú, magányos utazásra, amely visszavitte tudata felszínére, eszméletéhez térítette, újra az élők sorába, ahol észrevehette, hogy nem ül mellette senki.

– Gyáva vagy – mondta a fürdőszobatükörben mozduló képének. Undortól fáradt arc nézett vissza rá. A nappaliból csak csend hallatszott, semmi hang, de Willem láthatatlanul a szoba határára lépett, várva, hogy Jude visszatérjen hozzá.

– Az a hely egy szarfések – fejezte ki JB véleményét Malcolmnak, és bár ebben nem tévedett (Malcolm hátán már a ház folyosója láttán felállt a szőr), szomorkás hangulatban ért haza és megint elgondolkodott azon, tényleg jobb-e a szülei házában lakni, mint egy szarfésekben, ami az övé.

Logikusan persze az volt az abszolút jó döntés, ha ott marad, ahol van. Nagyon kevés pénzt keresett, rémisztően sokat dolgozott, és a szülei háza elég nagy volt ahhoz, hogy elméletben sose kelljen találkozni velük, ha nem akar. Azon kívül, hogy az egész negyedik szintet elfoglalta (ami valójában nem sokkal volt jobb, mint egy szarfések, olyan kosz és rendetlenség volt odabent, mert az anyja nem küldte fel többet takarítani a házvezetőnőt, miután Malcolm egyszer ráüvöltött Inezre, amiért összetörte az egyik modellházat), használhatta a konyhát, a mosógépet, és olvashatta azt a rengeteg újságot, magazint, amire a szülei előfizettek, ráadásul hetente egyszer beletehette a ruháit abba a vászonzsákba, amit az anyja az irodába menet beadott a tisztítóba, és Inez másnap érte ment. Malcolm természetesen nem volt büszke erre az életvitelre, ahogy arra sem, hogy már huszonhét éves volt, de az anyja még mindig felhívta az irodában, mielőtt a heti élelmiszerrendelést leadta, és megkérdezte, kér-e extra epret, vagy milyen halat szeretne vacsorára.

Minden könnyebb lett volna, ha a szülei tényleg ugyanazzal a tér- és időbeosztással éltek volna, mint Malcolm. Nem volt elég nekik, hogy elvárták, Malcolm reggelente velük egyen és vasárnap együtt villásreggelizzenek. Gyakran váratlanul megjelentek nála látogatóba, mielőtt valami társasági eseményre indultak; tették ezt úgy, hogy egyszerre kopogtak és nyitottak be, hiába mondta nekik Malcolm többször is nyomatékosan, hogy ez a fajta belépő egyszerűen érvénytelenné teszi a kopogás célját. Tudta, hogy szörnyen gyerekes és hálátlan dolog így gondolkodnia, de néha egyszerűen rettegett hazamenni, mert ki kellett bírnia az elkerülhetetlen családi csevegést, mielőtt feltrappolhatott, mint valami kamasz. Különösen attól retteget, hogy Jude nélkül kell

meglennie a házban. Bár az alagsori lakás nem volt annyira szem előtt, ott elvonultabb életet lehetett élni, a szülei rákaptak, hogy lemenjenek Jude-hoz, szóval időnként, amikor Malcolm lement a lépcsőn a barátjához, azt látta, hogy ott ül az apja az alagsori lakásban, és valami érdektelen témában okítja. Malcolm apja különösen szerette a fiút – gyakran mondogatta neki, hogy Jude igazi entellektüel, mélyen érző és gondolkodó ember, nem úgy, mint a többi barátja, akik lényegében felszínes senkik –, és ha Jude már nem lakik ott, a távollétében őt fogja traktálni a piacról és a globális pénzügyi valóságról szóló bonyolult történetével és más témákkal, amik őt egyáltalán nem érdekelték. Néha olyan érzése volt, hogy az apja jobban örült volna, ha Jude a fia. Ők ketten ugyanarra a jogi egyetemre jártak. A bíró, aki mellett Jude írnokoskodott, apja mentora volt az első munkahelyén. És Jude ügyészhelyettes lett az államügyészség bűnvádi osztályán, ugyanott, ahol fiatalkorában az apja dolgozott.

– Jegyezd meg, amit mondok: az a kölyök még viszi valamire! – vagy: – Nagyon ritka olyan fiatalemberrel találkozni, aki a saját erejéből lesz igazi sztár a szakmájában a karrierje legelején – mondogatta az apja Malcolmnak és az anyjának, miután Jude-dal beszélt, és ilyenkor mindig nagyon elégedettnek látszott, mint ha az ő érdeme lenne a fiú zsenialitása. Ezekben a pillanatokban Malcolm inkább nem nézett az anyja arcára, mert tudta, hogy vigasztaló arckifejezéssel nézi őt.

Minden sokkal könnyebb lett volna, ha Flora még velük lakik. Amikor elköltözni készült, Malcolm próbált célzásokat tenni arra, hogy szívesen menne vele az új két hálószobás lakásba a Bethune Streetre, de Flora vagy tényleg nem értette a számtalan utalást, vagy egyszerűen úgy döntött, inkább nem akarja érteni. Flora mintha egyáltalán nem bánta volna, hogy a szülei olyan sok időt akarnak együtt tölteni velük, ami azt jelentette, hogy Malcolm többet foglalkozhatott a szobájában modellházépítéssel, és kevesebbet kellett a dolgozószobában bosszankodnia, apjával kötelező programként véget nem érően Ozu-filmeket nézve. Fiatalabb korában Malcolm sértve érezte magát és neheztelt apjára azért, mert Florát jobban szerette – ez annyira nyilvánvaló volt, hogy a család barátai is megjegyezték.

„A fantasztikus Flora” – így nevezte az apja (illetve kamaszkorra különböző szakaszaiban: „Fantasztikus Flora”, vagy „Fondorlatos Flora”, vagy „Fancsali Flora”, bár mindig elismerő értelem-

ben), és még ma is – bár Flora betöltötte a harmincat – atyai örömét lelte lányában. – Fantasztikus ma nagyon szellemes megjegyzést tett – számolt be élményéről vacsoránál, mintha Malcolm és az anyja nem beszéltek volna napi szinten Florával. Hasonlóképpen egy Flora lakásának közelében elköltött belvárosi villásreggeli után megjegyezte: – Fondorlatosnak miért kellett ilyen messze költöznie tőlünk? – pedig alig tizenöt perc alatt oda lehetett érni kocsival. (Malcolm ezt különösen sértőnek találta, mert az apja előszeretettel mesélt neki eléggé kiszínezett történeteket arról, hogy milyen volt, amikor gyerekként a Grenadine-szigetéről Queensbe költöztek, amikortól örökre úgy érezte, mintha két ország között ragadt volna, és kifejtette, hogy szerinte egyszer majd Malcolmnak is külföldre kéne költöznie, mert az expat életmód gazdagítaná a személyiségét és megadná neki azt a perspektívát, amire olyan nagyon szüksége van stb., stb. És mégis, Malcolmnak kétsége sem volt afelől, hogy ha Flora valaga el merte volna hagyni a szigetet (Manhattan, NY) vagy más országba próbált volna költözni, az apja teljesen összetört volna.)

Malcolmnak nem volt beceneve. Apja időnként más híres Malcolmok ragadvány- vagy vezetéknévét aggatta rá – „X” vagy „McLaren” vagy „McDowell” vagy „Muggeridge”; állítólag az utóbbi miatt kapta a Malcolm keresztnévet –, de ez kevésbé szeretetteljes gesztusnak, inkább korholásnak tűnt; mintha emlékeztető lenne, hogy minek kéne Malcolmnak lennie, pedig nyilvánvalóan nem az.

Malcolm néha – illetve gyakran – úgy érezte, ostobaság aggódnia, sőt szomorkodnia azon, hogy az apja minden jel szerint nemigen szereti őt. Anyja egyszer meg is jegyezte: – Hiszen tudod, hogy apuci nem bántásból mond ilyeneket. – Ez az után volt, hogy apja egyszer hosszú monológot adott elő Flora általános jobb képességeiről, és Malcolm – mivel egyrészt hinni akart az anyjának, másrészt bosszúsán jegyezte meg, hogy anyja az apját még mindig „apucinak” nevezi – eléggé felbosszantotta magát azon, hogy milyen sok időt töltött a szüleiről-gondolkodással. Ez normális? Nincs benne valami származékos? Hiszen már huszonhét éves! Ez van, ha az ember a szülei házában él? Vagy csak vele van ez így? Nyilván ez a lehető legjobb érv arra, hogy elköltözzön otthonról: az, hogy így már nem olyan gyerekes. Éjszaka, ahogy Malcolm lakrésze alatt a szülei az esti rutincselekvéseket végezték, a régi csövek kattogása, ahogy mosakodtak, a hirtelen csend, ahogy le-

kapcsolták a hálósobai radiátort, minden időmérőnél pontosabban jelezte: tizenegy óra van, fél tizenkettő, éjfél. Malcolm listát készített, mit kell a lehető leggyorsabban megoldania a következő évben: a munkáját (még mindig függőben), a szerelmi életét (nem létező), a szexualitását (tisztázatlan), a jövőjét (bizonytalan). Ez a négy tétel mindig ugyanaz volt, bár néha a sorrend és a prioritás változott. Megvolt az a szerencsés képessége, hogy pontosan diagnosztizálni tudta e négy probléma státuszát, ehhez azonban az azok megoldása iránti teljes képtelenség társult.

Másnap reggel eltökélten ébredt: a mai nap lesz az a nap, amikor elköltözik, és végre megmondja a szüleinek, hogy hagyják békén. De aztán lement, és ott volt az anyja, aki éppen reggelit készített neki (apja már régen elment munkába), és azt mondta, hogy aznap megveszi a jegyeket a rendes évi St. Barts-i nyaralásukra, és érdeklődött, hogy Malcolm meg tudja-e mondani, hány napra akar velük menni. (Még mindig a szülei fizették a nyaralásait. Ezt persze nem említette a barátainak.)

– Igen, anya – felelte.

Aztán megette a reggelijét, és egész napra elment otthonról. Kilépett az ajtón a világba, ahol senki sem ismerte, ahol bárki lehetett.

2.

MUNKANAPOKON DÉLUTÁN ÖTKOR, hétvégén délelőtt tizenegykor szállt fel JB a metróra és indult a Long Island Cityben levő műterme felé. A hétköznapi utazásokat jobban kedvelte. A Canal állomáson szállt fel; figyelte, ahogy a szerelvény minden megállónál megtelik és újra kiürül, ahogyan mindenféle emberek és etnikumok örökké változó elegye jelenik meg. Nagyjából tíz háztömbnyi távolságonként észrevehetően cserélődött jellegileg az utazóközönség, izgalmas és valószínűtlen konstellációban: lengyelek, kínaiak, koreaiak, szenegáliak; szenegáliak, dominikaiak, indiaiak, pakisztániak; pakisztániak, írek, salvadoriak, mexikóiak; mexikóiak, Srí Lanka-iak, nigériaiaiak és tibetiek – közös vonásuk csak az volt, hogy nemrégiben érkeztek Amerikába, és mindegyikük kimerültnek tűnt; az eltökéltségnek és a beletörődésnek az a furcsa vegyes kifejezése volt az arcukon, amit csak a bevándorlóknál lehet megfigyelni.

Ezekben a pillanatokban hálás volt, amiért ő olyan szerencsés, és hogy elérzékenyült a várostól; egyik érzés sem tört rá túl gyakran. Nem olyan ember volt, aki dicső mozaikként ünnepelte volna a városát, és nevetségesnek találta volna azokat, akik igen. De csodálta – hogyne csodálta volna? – azt a kollektív munkamennyiséget, *igazi* munkát, amit utastársai kétségtelenül minden nap teljesítettek. És mégis, ahelyett, hogy szégyellte volna magát relatív lustaságáért, megkönnyebbült.

Csak egyetlen emberrel beszélt erről az érzéséről, bármilyen érintőlegesen is, ez a személy pedig Ázsiai Henry Young volt. Éppen Long Island Citybe utaztak ki – ami azt illeti, Henry találta neki a műtermet –, szóval utazás közben azt látták, hogy egy kis termetű, inas kínai férfi, aki mutatójaja utolsó, behajlított ízületén

nehéz, datolyaszilva-sárga műanyag szatyrot tartott, mintha nem lenne ereje vagy szándéka határozottabban fogni a csomagot, szóval ez a kínai férfi rögtön felszállás után lehuppant a velük szemközti ülésre és azon nyomban elaludt. Henry, akit JB középiskolás kora óta ismert, és hozzá hasonlóan ő is ösztöndíjasként tanult ott és egy kínai negyed-beli varrónő fia volt, ekkor ránézett JB-re és hangtalanul azt mondta:

– Atyaég! Örülünk, hogy luk van a seggünkön!

És JB pontosan értette, hogy Ázsiai Henry Young milyen bűntudattal vegyes örömet érez.

A hétköznapi esti utazások másik, JB szívének kedves jellegzetessége maga a fény volt; az, ahogy jelenlétével betöltötte a szerelvényt, mint valami élőlény, ahogy a kocsik dübörögve kattogtak át a hídon, miközben a fények lemosták az üléseken ülők arcáról a fáradtságot, és olyannak mutatták meg őket, amilyenek akkor voltak, amikor beléptek az országba, fiatalon, akkor, amikor Amerika még meghódíthatónak tűnt. Nézte, ahogy ez a fény sűrű szirupként ömlik szét a kocsiban; nézte, ahogy kitölti a homlokok ráncait, őszes hajakat von aranyba, olcsó anyagú ruhák agresszív fénylését szelídíti kifinomult, diszkrét ragyogássá. Aztán a nap mindig elmozdulni látszik, a szerelvény hanyag kanyarral elfordul tőle, és a világ visszazökken szokványos szomorú formáiba, színeibe, az emberek pedig megszokott, szomorú állapotukba. A változás olyan kegyetlen és hirtelen, mintha varázsütésre következne be.

Szeretett úgy tenni, mintha közéjük tartozna, de tudta, hogy ez nem így van. Néha voltak haitiek a szerelvényen, és JB – akinek hallása hirtelen olyan éles lett, mint a farkasoké, meg tudta különböztetni a hangok egyvelegében a karibi angol elmosódott, híg hangjait – ilyenkor őket kereste tekintetével; két férfit látott, akiknek arca kerek, mint az apjáé volt; vagy két nőt, puha és lapos orrúakat, mint az anyja. Mindig is azt remélte, hogy egyszer majd talál valami teljesen természetes okot, hogy beszéljen velük – talán ha arról vitatkoznának, hogy merre kell menni valahova, és beleszólhatna, mert választ tudna adni nekik –, de sosem adódott ilyen alkalom. Volt, hogy a haitiek végignézték a szerelvényen, közben tovább beszélgettek, és JB feszült lett, mosolygásra készítette fel arcizmait, de mintha sosem ismerték volna fel őt közülük valónak.

Mert persze nem is volt az. Ő is pontosan tudta, hogy több közös van benne Ázsiai Henry Younggal, Malcolmmal, Willemmel,

sőt még Jude-dal is, mint a haitiekkel. Elég csak figyelni: a Court Square-en leszáll, három háztömbnyit gyalogol az egykori palackgyárig, ahol három másik emberrel bérel közös műtermet. Vajon az igazi haitieknek van műtermük? Vajon egy igazi haitinek eszébe jutna valaha, hogy elhagyja nagy, bérletdíj-mentes lakását, ahol elméletileg kialakíthatna magának egy külön zugot, ahol festegethetne és firkálgathatna? Vajon egy igazi haiti metróra szállna, utazna fél órát (elég belegondolni, mennyi munkát lehetne elvégezni az alatt a harminc perc alatt!), csak hogy eljusson egy napfényes, de koszos helyre? Nem, persze, hogy nem. Ahhoz, hogy valakinek ilyen luxus egyáltalán az eszébe jusson, amerikai észjárás kell.

A harmadik emeleti loftlakást fémlépcsőn lehetett megközelelni, ami minden lépésnél harangkongásszerű hangokat adott ki. Fehér falak, fehér padló, bár utóbbi egyes helyeken annyira szilánkosra kopott, hogy úgy nézett ki, mintha rongyszőnyeget terítettek volna le. Minden oldalon magas, régimódi szárnyas ablakok; ezeket legalább tisztán tartották ők négyen. Mindannyiuknak megvolt a saját fala és személyes felelőssége. Azért kellett a tisztaság, mert a fény túl jó volt ahhoz, hogy mocsokkal herdálják el, és lényegében ez volt a legjobb abban a helyben. Volt fürdőszoba (leírhatatlan), konyha (kissé kevésbé rémisztő), a loft közepén asztalként három fűrészbakkal alátámasztott, gyengébb minőségű nagy márványlap. Ez volt a közös tér, ahol bárki dolgozhatott, ha a munkájához egy kis plusz térre volt szüksége; pár hónap alatt a márványon lila és rikító sárga foltok jelentek meg, majd drága kadmiumvörös pöttyök. Ma az asztalon hosszú csíkokban kézzel festett organzacsíkok heverték, amiknek egyik végét olcsó könyvekkel rögzítették, a másik pedig a levegőben a mennyezeti ventilátor keltette légáramban lengett. Hasáb alakba hajlított kartonpapírra írt üzenet állt az asztal közepén: SZÁRÍTÁS. NE MOZDÍTSD! HOLNAP DÉLUTÁN ELSŐ DOLGOM LESZ FELTAKARÍTANI. KÖSZ A TÜRELMET, H.Y.

Nem voltak válaszfalak, de a helyiséget négy egyenlő részre osztották; mindegyik rész körülbelül ötven négyzetméter, szigetelőszalaggal kijelölve. A kék vonalak nemcsak a padlón, hanem a falakon és a mennyezeten is kijelölték a művészek saját helyét. Mindenki nagyon figyelt arra, hogy tiszteletben tartsák a többiek területét: úgy tettek, mintha nem is hallanák, mi folyik mások műteremrészén. Ez még akkor is így volt, ha valaki telefonon ve-

szekedett a barátnőjével, és persze mindenki minden szót értett. Ha át akartak egymáshoz menni, odaálltak a kék vonal mellé és halkán a nevéen szólították az illetőt, de csak akkor, ha látták, hogy nem feledkezett bele túl mélyen a munkába, majd engedélyt kértek, hogy átmelessenek hozzá.

Fél hatkor a fény tökéletes volt: vajsárga, sűrű, testes; úgy betöltötte a helyiséget, ahogy a metrószerelvényt. Minden tágasnak és reménytelennek látszott tőle. JB egyedül volt. Közvetlen műtermi szomszédja, Richard éjszakai pultosként dolgozott, ezért ő délelőttönként járt a műterembe, ahogy szembeszomszédja, Ali is. Így csak Henry maradt, akinek a helye vele átellenben volt. Henry általában hétkor érkezett, amikor bezárt a galéria, ahol dolgozott. Levetette a kabátját, a saját sarkába dobta, lehúzta a lepedőt az állványról, aztán leült a vászna elé és felsóhajtott.

Ez volt JB ötödik hónapja a műteremben, és imádta; nem is gondolta volna, hogy ennyire oda lesz érte. Szerette, hogy műterembérlőtársai mind igazi, komoly művészek; sosem lett volna képes Ezra lakásában dolgozni; nemcsak azért, mert hitt abban, amit kedvenc professzora egyszer mondott neki – hogy sose fess ott, ahol baszol –, hanem mert Ezránál festeni egyet jelentett volna azzal, hogy egyfolytában dilettánsok vesznek körbe és zavarják a munkában. Ott a művészet csak egy életstílus kiegészítője volt, vagy valami ilyesmi. Az ember ott azért fest, szobrászkodik, rak össze szar installációkat, hogy a művészkedés a kifakult, kinyúlt pólókból, koszos farmerekből álló ruhatárra, az ironikusan olcsó amerikai sörökre és az ironikusan drága kézzel sodort amerikai cigarettákra kiterjedő fogyasztói szokásokra indok és ürügy legyen. Itt, a műteremben azonban az ember azért hoz létre műalkotásokat, mert csak ebben jó; ez az egyetlen dolog, amire gondolni képes az olyan gondolatkitöréseken kívül, amik mindenkinek megfordulnak a fejében: szex, kaja, alvás, barátok, pénz, hírnév. De mélyen legbelül akkor is, ha éppen egy bárban dug valakivel vagy a barátaival vacsorázik, mindig ott van a tudatában a vászon, az alakítja a lehetőségeket, amik embrionális állapotukban a pupillája mögött lebegnek. Minden kép vagy projekt életében van egy időszak – legalábbis JB remélte, hogy van ilyen –, amikor az alkotás valóságosabb, mint a mindennapi élet, amikor az ember csak ül ott, ahol van, és csak arra tud gondolni, hogy visszamegy a műterembe, amikor alig veszi észre, hogy egy kisebb sódombot szórt az ebédlőasztalra, és ebbe a sómezőbe raj-

zol vázlatot, és a fehér szemcsék úgy mozognak ujjai alatt, mint a folyami hordalékhomok.

Szerette a hely különleges és meglepetésszerű barátságosságát is. Hétvégente előfordult, hogy mindenki egyszerre volt ott; ilyenkor néhány pillanatra előbukkant festményének ködéből, és érezte, hogy egy ritmusra vesznek levegőt, szinte lihegnek az erőfeszítéstől, összpontosítástól. Az ilyen pillanatokban érezte a négyükből áradó kollektív energiát, ami úgy töltötte be a levegőt, mint valami gáz: gyúlékony, édes, és azt kívánta, bárcsak palackba zárhatná, hogy meríthessen belőle, amikor nincsen ihlete, azokon a napokon, amikor órákig, tényleg órákig csak ül a vászon előtt, mintha hinné, hogy ha elég sokáig bámulja az alapozott fehérret, akkor valami gyönyörű és vibrálóan sűrű mű robban ki belőle.

Szerette azt a szertartásosságot, ahogy a szabályokat betartva ott vár a kék szigetelőszalag-vonal végén és köhéccsel, hogy magára vonja Richard figyelmét, aztán átlépi a határt, hogy megnézzze, ő mit alkot, és csak állnak a vászon előtt együtt, csendben: alig kell szavakat mondaniuk, mégis pontosan értik, mit akar tudatni, éreztetni a másik. Az ember olyan sok időt tölt azzal, hogy magyaráz... *magyarázza* magát, a munkáját másoknak – mit jelent, mit akart ezzel elérni, kifejezni, egyáltalán miért próbálta kifejezni, miért azokat a színeket, anyagokat, azt a témát, technikát választotta, amit választott –, hogy igazi megkönnyebbülés volt olyan ember társaságában lenni, akinek semmit sem kellett magyarázni: egyszerűen csak nézi, nézi, és ha kérdez, a kérdés általában lényegre törő, technikai és szó szerint értendő. Beszélhettek volna a belső égésű motorokról vagy a vízvezeték-szerelésről: mechanikai és konkrét témákról, amikben a kérdésekre csak egy-két lehetséges válasz van.

Más technikával dolgoztak, így nem volt közöttük verseny, nem volt félelem, hogy az egyik videoművész előbb kap bemutatói lehetőséget, mint műteremtársa, és kevésbé kellett tartani attól, hogy az ember elhoz egy kurátort, az pedig a szomszéd művész kolléga munkáiba szeret bele. És mégis – ez nagyon fontos volt –, JB mindenki munkáját tisztelte. Henry a saját meghatározása szerint úgynevezett dekonstruált szobrokat készített: furcsa, részleteiben nagyon kidolgozott ikebana virág- és ágkompozíciókat különböző selymekből. Miután azonban befejezett egy darabot, eltávolította a csibedrót-merevítést, és a szobor összeesett;

lapos tárgyként hevert a padlón, absztrakt színpocsolyává válva – csak Henry tudta, milyen volt háromdimenziós tárgyként.

Ali fotóművész volt; éppen egy sorozaton dolgozott. A sorozat címe: „Az ázsiaiak története Amerika földjén”. Az 1890-es évektől minden évtizedet egy fotóval jelenített meg. Mind-egyikhez készített egy diorámát az adott évtizedhez tartozó korszakos eseményről vagy témáról. Ezeket olyan 10×10 centis fenyődeszkadobozokba építette, amiket Richard készített neki; barkácsüzletekben vett, de saját kezűleg megfestett kis műanyag alakokat formázott agyagból, mázzal bevont fákat, utakat készített, a hátttereket pedig olyan finom ecsettel festette meg, hogy annak a szálai szempillákra hasonlítottak. Aztán lefényképezte a diorámát és fotónagyításokat készített róla. Négyünk közül csak Alinak volt ügynöke, és már csak hét hónap volt hátra a kiállítása megnyitásáig. Három műteremtársa tudta, hogy erről még említést sem szabad tenniük, mert attól ideges lesz és rögtön dadogni kezd. Ali nem történeti sorrendben haladt a munkáival; a huszonegyedik század első évtizedével már készen volt (a Broadway egy szakasza: sok ember, mind párok, a férfiak fehérek, mögöttük néhány lépéssel ázsiai nők), és ugyanígy az ezerkilencszáznolcvanas évek sorozatával is (kis termetű kínai férfit ver két kis termetű fehér garázda csavarkulccsal; a doboz alja lenolajjal bekenve, hogy a terep hasonlítson egy parkoló esőtől fénylő betonjára). Éppen az ezerkilencszáznegyvenes éveken dolgozott, amihez ötven férfit, nőt és gyereket ábrázoló festményt készített; mind a Tule-tavi internálótábor foglyai voltak. Négyük közül Ali műve volt a legmunkaigényesebb, ő dolgozott a legaprólékosabban, és néha, amikor a többiek szünetet tartottak, átmentek a területére, leültek mellé és nézték. Egyszer Ali szinte alig emelte fel a fejét, mert a nagyító alatt épp egy háromujjnyi magas alakot tartott, amire halszálkamintás inget és kétszínű betétes cipőt festett, és odaadott nekik egy szál acélforgácsvattát, amit szét kellett fosztani, majd labdaszerűre formázni, hogy a száraz, sivatagi ördögszékér növényre emlékeztessen, vagy máskor finom gézszálra kellett apró csomókat kötni, hogy szögesdrótnak látszon.

JB azonban Richard munkáját csodálta a legjobban. Ő is szobrász volt, de kizárólag nem tartós anyagból dolgozott. Lehetetlen formákat rajzolt a vázlatfüzetébe, aztán jégből, vajból, csokoládéból, zsírból formázta meg a terveit, és lefilmezte, ahogy alakjukat veszve elenyésznek. Richard vidáman nézte végig munkájának

szétbomlását, de JB alig egy hónapja tanúja volt annak, hogy egy hatalmas, két és fél méteres alkotása – dagadó vitorlára emlékeztető denevérszárny fagyott pirosszőlő-léből, ami alvadt vérre emlékeztetett – csöpögni kezdett, aztán összeroskadva megsemmisült; és JB egyszer csak azt vette észre, hogy könnyek csorognak az arcán, bár nem tudta volna megmondani, azért sír-e, mert elpusztult valami, ami ilyen gyönyörű, vagy az elmúlás általános mélységének szomorúsága ragadta magával. Újabban Richardot kevésbé érdekelték az olvadó anyagok, inkább az olyan materiák felé fordult, amik kártevő lényeket vonzottak; különösen a molyok, amik minden jel szerint rajongtak a mézért. Azt mondta JB-nek, hogy van egy látomása: elképzelt egy szobrot, amit annyira elborítanak a molyok, hogy a formáját sem lehet meghatározni, egyáltalán nem látszik, mit zabálnak. Az ablakpárkánya tele volt mézes üvegekkel, amikben formaldehidben tartósított magzatokként lukacsos lépdarabok lebegtek.

JB magányos klasszicista közöttük. Fest. Ami ennél is rosszabb: figuratív festő. Az egyetemen senkit sem érdekelt igazán a figuratív művészet; teljesen mást találtak érdekesnek – a videoművészetet, a performatív művészetet, a fotóművészetet –, és tulajdonképpen *minden* jobb is volt az ilyen típusú munkáknál.

– Így van ez már az ezerkilencszázötvenes évektől – sóhajtott fel egyik professzoruk, amikor JB panaszkodott neki. – Ismeri a tengerészgyalogosok toborzószlogenjét? „A kevesek, a bátrak...” Ezek vagyunk mi. Magányos lúzerek.

Nem mintha az évek folyamán nem próbált volna ki más dolgokat, más médiumot (azt az idióta, hamis Meret Oppenheim-utánérzés hajprojektet! Nem csinálhatott volna valami olyasmit, ami kevesebb pénzből kijön? Ő és Malcolm nagyon veszekedtek, pontosabban a legnagyobb veszekedéseik közé tartozott az, ami az után következett, hogy Malcolm a sorozatot „Lorna Simpson-koppintásnak” nevezte, és persze az egészben az a legrosszabb, hogy teljesen igaza volt). De bár soha senkinek nem vallotta volna be, volt valami régies, szinte lányosan érzelgős, szóval semmiképpen sem agresszív lázadó jelleg abban, hogy figuratív festő lett. Nemrégiben kényszerűen elfogadta, hogy ő már csak ilyen: imád festeni, imádja a portréfestést és azzal fog foglalkozni.

Tehát: És akkor mi van? Ismert emberek – ismer emberek –, akik technikában sokkal jobbak nála. Jobban rajzolnak, jobb érzé-

kük van a kompozícióhoz, a színekhez, és fegyelmezettebbek. De semmi ötletük nincsen. A képzőművészeknek, ugyanúgy, ahogy az íróknak, zeneszerzőknek, témákra, ötletekre van szükségük. Neki pedig hosszú ideig egyszerűen nem volt semmi ötlete. Próbált csak feketéket rajzolni, de sokan rajzoltak feketéket és nem érezte úgy, hogy ahhoz bármit hozzá tudna tenni. Aztán prostituáltak rajzolt, de az is unalmassá vált. Aztán nőrokonai portréit vázolta fel, de érezte, hogy visszaesik a fekete-portré-problémába. Nekikezdett egy sorozatnak, amiben a Tintin könyvek jeleneteit festette meg úgy, hogy a szereplőket realiztikusan, emberekként ábrázolta, de az egész elég hamar túl ironikusnak és kiüresedettnek tűnt, így abbahagyta. Ezért csak henyélt; egyik vásznat a másik után tette félre; az utcán, a metrón látott emberekről festett portrékat és azokról, akikkel Ezra partijain találkozott (ezek a képek voltak a legkevésbé sikerültek: ott az emberek úgy öltözködtek, úgy viselkedtek, mintha folyamatosan megfigyelnék őket, így a végén rengeteg vázlata lett pózoló lányokról és tetszelgő fiúkról, akik vigyáztak arra, hogy ne nézzenek a szemébe). Aztán egy éjjel ott ült Jude és Willem lehangoló lakásában a lehangoló kanapéjukon, és nézte őket, ahogy ketten valami vacsorát dobna össze, és úgy beszélgetnek, egyeztetnek, kerülgetik egymást a szűk konyhában, mint egy buzgó leszbikus pár. Ez azon kevés vasárnap esték egyike volt, amit nem az anyjáéknál töltött, mert az anyja, a nagymama és a nagynénjei földközi-tengeri hajóútra mentek, amit ő nagyon snassznak tartott, ezért nem volt hajlandó elkísérni őket. Viszont nagyon megszokta már, hogy vasárnap esténként emberek közé megy, velük vacsorázik – igazi vacsorát főznek neki –, ezért meghívatta magát Jude-dal és Willemmel. Tudta, hogy otthon lesznek, mert egyiküknek sem volt pénze a városban szórakozni.

Vele volt a vázlatfüzete, mint mindig; és amikor Jude leült a kártyaasztalhoz hagymát vágni (minden előkészítő munkát a kis asztalon kellett végezniük, mert nem volt pult a konyhában), szinte gondolkodás nélkül elkezdte rajzolni, amit látott. A konyhából hatalmas csörömpölés hallatszott, füstölő olívaolaj szaga áradt, amikor pedig bement megnézni, mi folyik ott, azt látta, hogy Willem pillangóalakba kiterített csirkét püföl tojássütő serpenyő aljával, a karját a hús fölé emeli, mintha jól el akarná verni, de közben az arca furcsamód teljesen békés maradt. Őt is lerajzolta.

Nem igazán tudta, lesz-e ebből valami, de a következő hétfőig, amikor elmentek a Pho Viet Huong étkezdébe, magával vitte Ali egyik régi fényképezőgépét és lefényképezte őket, ahogy ott ülnek az asztalnál és esznek, aztán együtt mennek az utcán a hóban. Jude-ra való tekintettel különösen lassan haladtak, mert síkos volt a járda. A fényképezőgép keresőjében látta, ahogy felsorakoztak: Malcolm, Jude és Willem; Jude közepén, Malcolm és Willem jobbról-balról, elég közel (tudta, mert ő is volt abban a helyzetben), hogy el tudják kapni, ha elcsúszna, de nem olyan közel, hogy Jude gyaníthassa, számítanak az eshetőségre, hogy elesik. Ekkor jutott eszébe, hogy konkrétan sosem beszéltek erről; egyszerűen csak elkezdtek.

Lefényképezte őket.

– Mit csinálsz, JB? – kérdezte Jude.

Vele egy időben Malcolm is megszólalt:

– Hagyd ezt abba, JB!

Az aznap esti parti a Centre Streeten volt egy ismerősük loftjában. Az ismerős egy bizonyos Mirasol nevű nő volt, akinek ikertestvérét, Phaedrát az egyetemről ismerték. A lakásban mindenki különböző alcsoportokhoz csapódott, és JB, miután integrált a helyiség másik végében álló Richardnak – és némi bosszúsággal felfedezte, hogy Mirasol egy egész asztalnyi étellel várta a vendégeit, ami azt jelentette, hogy tizennégy dollárt pazarolt el a Pho Viet Huongban, amikor itt ingyen ehetett volna –, egyszer csak azt vette észre, hogy arrafelé viszi a lába, ahol Jude beszélget Phaedrával és valami kövér pasassal, aki Phaedra barátja lehetett, és egy sovány, szakállas alakkal, akiben Jude egyik munkatársát ismerte fel. Jude az egyik kanapé háttámláján ücsörgött, mellette Phaedra; mindketten a kövér és a sovány pasit nézték, és nevettek valamin. Lefényképezte őket.

Az ilyen partikon általában behúzott magához egy pár embert vagy pár ember húzta be őt, és az egész estét azzal töltötte, hogy hármas-négyes csoportok középpontja volt; egyik kis társaságból a másikba ment, mindenhol ártalmatlan pletykákat indított el, úgy tett, mintha bizalmas dolgokat osztana meg; embereket vett rá, hogy mondják el neki, kit gyűlölnek, és elárulta saját gyűlöletének tárgyait is. Ám ezen az estén nagyon éberem, céltudatosan, és majdnem teljesen józanon járt körbe; fotókat készített a barátairól, ahogy változó csoportjaikban beszélgetnek, és fogalmuk sincs, hogy követi őket. Néhány óra múltán az ablak mel-

lett álltak. Jude mondott valamit, Malcolm és Willem közelebb hajoltak, hogy hallják, mit mond, a következő pillanatban pedig mind felegyenesedtek és harsányan nevettek, mire JB – bár egy pillanatilag mintha szomorúság töltötte volna el és kissé féltékeny volt – valahogy úgy érezte, győzött: a jelenet mindkét fázisáról készített fotót. *Ma fényképezőgép vagyok* – mondogatta magának. *Holnap megint JB leszek.*

Furcsamód még soha nem érezte magát jobban semmilyen partin, és mintha senki nem vette volna észre mozgásában a célzatosságot, kivéve Richard, aki, amikor ők négyen egy órával később elindultak észak felé (Malcolm szülei vidéken voltak, és Malcolm sejtette, hogy az anyja hova rejtette a fűkészetét), szokatlanul barátságosan megveregette a vállát:

- Dolgozol valamin?
- Azt hiszem.
- Jó neked.

Másnap a számítógépénél ülve az éjszaka készült képeket nézegette. A fényképezőgép nem volt jó minőségű darab, így minden kép sárga-füstös-párás-fényhomályosra sikerült. Ettől, és attól, hogy nem tudott jól fókuszálni, a képeken mindenki lágy volt, lassú, időtlen, és a kontúrok kissé elmosódtak, mintha a képet egy pohár whiskyn át exponálta volna. Hosszan nézte a Willem arcáról készült egyik közelit, amin valakire (biztosan lányra) mosolyog, aki nincs a képen, és azt is, amin Jude ül Phaedrával a kanapén: Jude matrózkék pulóvert viselt, amiről JB nem tudta volna megmondani, hogy az övé vagy Willemé, mivel mindketten olyan sokat hordták, Phaedra pedig mélyvörös, portói óbor-színű gyapjúruhában volt és Jude felé hajtotta a fejét. Hajának sötétjétől Jude haja még világosabbnak tűnt, és ahogy ott ültek a kanapé érdekesebb, pávakék kárpitján, mindketten szinte ragyogtak: olyanok voltak, mint két ékszer egymás mellett, színeik frissek, élénkek, gyönyörűek, bőrük feszes és finom textúrájú. Olyan színekben látszottak, amiket mindenki meg akarna festeni, és ő meg is tette; előbb a vázlatfüzetébe skiccelte fel a jelenetet, aztán keményebb kartonra, vízfestékkel, és végül vászonra, akrillal.

Ennek már négy hónapja, és most közel tizenegy festményt fejezett be – ami meglepő teljesítmény tőle –: mind jelenetek a barátai életéből. Willem szereplőválogatáson meghallgatásra vár, még egyszer átolvassa a szöveget, egyik talpát hátul, a koszos, vörös falon támasztja; Jude a nézőtéren, arca félig árnyékban,

és sikerült azt a pillanatot elkapni, amikor elmosolyodik (JB-t majdnem kidobták a színházból, amikor azt a fotót készítette); Malcolm mereven ül egy kanapén, pár lépésnyire az apjától, háta egyenes, keze a térdén, és épp egy Buñuel-filmet néznek a tévében, ami már nem látszik a képen. Némi kísérletezés után szabvány színes papírképet készítettett: 50×60 centis vászonmérettel, fekvő képállással. Elképzelte, hogy egy napon majd ezeket a képeket hosszú, kígyózó sorban állítják ki, a képek körbeérik egy galéria falait és olyan folyamatosan követik egymást, mint képkockák a filmszalagon. Az ábrázolás realisztikus volt, de fotórealisztikus; nem cserélte jobbra Ali fényképezőgépét, és az volt a célja, hogy minden képen jelenjen meg a fénykép kissé elmosódott jellege, amitől minden úgy nézett ki, mintha valaki leveregette volna az élesség felső rétegét, így a megmaradt képen minden tompább, barátságosabb volt, mint amilyennek az emberi szem a valóságban látta.

Bizonytalanabb pillanataiban néha aggódott, hogy a projekt túl bizalmas, túl örömködő, végzetesen optimista és túl intim – ezért igazán segítség, ha az embernek ügynöke van, mert emlékezteti, hogy van *valaki*, akinek tetszenek a képek, fontosnak vagy legalábbis szépnek tartja őket – de le sem tagadhatta volna, milyen nagy örömét lelta a birtoklás és elégedettség érzésében. Akkoriban ő maga nem volt a képek része; az egész a barátai életéről szólt, az ő nem-ott-léte hatalmas úr volt, de élvezte istenszerű szerepét. Egészen másképpen kezdte látni a barátait: nemcsak mint élete kiegészítőit, mint a hozzá tartozókat, hanem mint egyedi karaktereket, akik saját történetüket népesítik be; néha úgy érezte, hogy ilyenkor látja őket először, hiába ismeri őket sok éve.

Körülbelül egy hónapja tartott a projekt, amikor már biztosan tudta, hogy erre fog koncentrálni; természetesen tudta, hogy magyarázatot kell adnia nekik, miért követi őket fényképezőgéppel, miért készít felvételeket hétköznapi életük pillanatairól, és miért rettentő fontos megengedniük neki, hogy továbbra is fotózza őket és a lehető legnagyobb bepillantást engedjenek az életükbe. Az Orchard Streeten voltak egy vietnami tésztás étkezdében, amiről remélték, hogy a Pho Viet Huong utóda lehet, és miután – rá egyáltalán nem jellemző idegességgel – elmondta beszédét, egyszerre néztek Jude felé, mert tudták, hogy ő lehet a probléma. Másik két barátja beleegyezhet, de ez önmagában nem elég. Mindegyiküknek igent kellett mondani, különben a dolog nem működik,

és Jude a legöntudatosabb közöttük; az egyetemen elfordította a fejét vagy eltakarta az arcát, ha valaki fényképezni akarta; ha mosolygott vagy nevetett, reflexszerűen a szája elé kapta a kezét: ezt az önkéntelen mozdulatot mind nagyon idegesítőnek találták, Jude csak az elmúlt néhány évben szokott le róla.

Félelme beigazolódtott, mert Jude valóban aggályainak adott hangot.

– Mivel jár ez? – tette fel a kérdést rövid egymásutánban sokszor, és JB-nek minden türelmességét össze kellett szednie, hogy számtalanszor megnyugtassa: természetesen nem az a célja, hogy megalázza vagy kihasználja, csak képekben örökíti meg életük pillanatait. A többiek nem mondtak semmit, hagyták, hogy JB magyarázza el, mit akar. Jude végül beleegyezett, bár a hangján érezni lehetett, hogy nem igazán lelkesedik a dologért.

– Mennyi ideig fog ez tartani – kérdezte Jude.

– Remélem, örökre.

És valóban remélte. Csak azt sajnálta, hogy nem kezdte korábban, amikor még fiatalok voltak.

Az étkezdéből kifelé Jude mellett lépdelt.

– Jude – szólította meg halkán, hogy a többiek ne hallják. – Amelyiken te is rajta vagy... azt előre megmutatom neked. Vétójogod van. Ha nemet mondasz, soha senki nem látja a képet.

Jude ránézett.

– Megígéred?

– Istenre esküszöm.

Amint elhangzott az ígéret, rögtön megbánta, mert Jude volt a kedvence hármójuk közül. Őt szerette a legjobban festeni: ő volt a legszebb közöttük, a legérdekesebb arc, a legszokatlanabb színnek egymás mellett; és ő volt a legvisszahúzódobb, így a róla készült képek valahogy értékesebbnek tündek, mint a többi.

A következő vasárnapon, amikor az anyjánál járt, belenézett néhány dobozba, amiket a régi hálósobájában tartott. Egy fotót keresett. Tudta, hogy megvan valahol. Végül megtalálta: Jude elsőéves korában. Nem emlékezett már, ki fotózta, ki csináltatott papírképet a fotóról, de valahogy az ő birtokában kötött ki. A képen Jude közös lakásuk nappalijában áll, félig a kamera felé fordulva. Bal keze mellkasához szorítva, így látszik a fényes, csillogrobbanás alakú heg a kézfejen. Jobb kezében meggyújtatlan cigarettát tartott, elég bizonytalanul. Kék-fehér csíkos, hosszú ujjú ingpólót viselt, ami nyilván nem az övé volt, annyira nagy rá (bár

lehet, hogy mégis: akkoriban Jude minden ruhája túl nagy volt, mert mint később kiderült, szándékosan nagyobb méretet vett, hogy még néhány évig ne nője ki), és a haja, amit viszonylag hosszúra hagyott nőni, hogy mögé bújhasson, az állát súrolta. De JB leginkább Jude arckifejezésére emlékezett erről a fotóról: nyugtalanság, szorongás. Abban az időszakban sosem lehetett mást látni rajta. Évek óta nem nézte meg ezt a képet, de most, hogy megtette, furcsa ürességet érzett magban, aminek okát nem igazán volt képes megfogalmazni.

Éppen ezen a képen dolgozott, csak ezért törte meg a képformát, és inkább százszor százas, négyzet alakú vásznat használva. Napokig kísérletezett, hogy kikeverje azt a furcsa kígyózöldet Jude írszéhez, és újra meg újra átfestette a haját, mire elégedett lett az eredménnyel. Nagyszerű festmény volt, és ezt ő is pontosan tudta; egészen tisztában volt vele, ahogy az ember tisztában van bizonyos tényekkel. Nem állt szándékában megmutatni Jude-nak egészen addig, amíg nem lóg valamelyik galéria falán, amikor Jude már nem tehet semmit. Tudta, hogy Jude abszolút gyűlölné, hogy milyen törékenynek, nőiesnek, sebezhetőnek látszik, mennyire fiatalnak tűnik a képen, és azt is tudta, hogy még rengeteg képzeletbeli utálnivalót találna rajta; olyasmiket, amire JB nem is gondolna, nem is számítana, mert ő nem olyan öngyűlölő dilinyós, mint Jude. Neki azonban ez a kép egyszerre fejezett ki mindent, amit a sorozattól kifejezni remélt: szerelmes levél, dokumentáció, egy egész saga, és az övé. Amikor ezen a képen dolgozott, néha úgy érezte, hogy repül; mintha a galériák, partik, a többi művész és az ambíciók világa tűhegynyire zsugorodott volna alatta, olyan apróvá, hogy odébb rúghatná, mint valami focilabdát, nézhetné, ahogy forogva száll valami távoli pályára, amihez neki semmi köze nincsen.

Majdnem hat óra volt már. A fény hamarosan elkezd változni. A hely egyelőre csendes volt körülötte, bár hallotta, ahogy a távolban szerelvény kattog, dübörög a síneken. A vászon várta, előtte feszült. JB fogta az ecsetet és nekilátott.

—

Versek voltak a metrókocsiban az öblös ülésorok fölött: kitöltöttek a fogorvosreklámok, a postai úton szereshető diplomát ígérő cégek hirdetési közötti teret. Hosszú, laminált ívek voltak nyomtatva: másodvonalbeli Stevensék, harmadvonalbeli Roeth-

kék, negyedvonalbeli Lowellek – azért versek, mert a vers nem nyugtalanít senkit, a düh és a szépség üres aforizmákká gyengülnek.

Vagy legalábbis ezt mondták JB-nek. Ellenezte a metróverseket. Elsős vagy másodikos volt a középiskolában, amikor megjelentek; az elmúlt tizenöt évben folyamatosan ágált ellenük.

– Ahelyett, hogy igazi művészetet, igazi művészeket támogatnának, egy sereg nyomorult vénlány könyvtárosnak és kardigános buzinak adják a pénzt, hogy ezt a szemetet kiválogassák egy még nagyobb szemétkupacból – kiáltotta Willemnek az F gyorsvasúton közlekedő szerelvény fékcsikorgásában. – És az egész olyan Edna St. Vincent Millay-jellegű szar. Vagy eredetileg jó embereket sikerült így nemteleníteni. És mind fehér. Egytől egyig. Észrevetted? Mi a franc van ezzel?

A következő héten Willem látott egy Langston Hughes-versposztot a metrón, és felhívta JB-t, hogy ezt elmondja neki.

– Langston *Hughes*?! – hördült fel JB. – Hadd találjam ki! „Nem-álmodott álmok”, igaz? Tudtam! Az a fos nem számít. És akárhogy is, ha valami *tényleg* nagyot robbanna, annak a szarnak két pillanat alatt annyi lenne.

Willem aznap délután egy Thom Gunn-verssel szemben ült: „Kapcsolatuk abból állt / Hogy arról beszéltek, él-e még”. Valaki fekte filccel megjegyzést írt alá: „Nyugi, haver, én sem kapok már pinát.” Behunyta a szemét.

Nem sok jót jelent, ha ennyire fáradt, pedig még csak négy óra volt, a műszakja még el sem kezdődött. Nem kellett volna előző éjjel JB-vel elmennie Brooklynba, de senki sem ment vele, és JB azt mondta, tartozik neki ennyivel, hiszen a múlt hónapban elkíserte őt egyik barátjának szörnyű szülőestjére.

Így hát persze elment vele.

– Kinek a bandája ez? – kérdezte, ahogy ott vártak a peronon.

Willem kabátja túl vékony volt; ráadásul elvesztette az egyik kesztyűjét, ezért igyekezett hőmegtartó testtartást felvenni – keze karba fonva, ujjai a hónalja alatt, és előre-hátra gördül a talpán –, valahányszor kénytelen volt hidegben ácsorogni.

– Joseph-é – felelte JB.

– Ó!

Fogalma sem volt, kicsoda az a Joseph. Csodálta, hogy JB olyan Fellini-mesterien irányítja hatalmas társasági körét, amelyben minden egyes tag színes kosztümös statiszta, ő, Malcolm és Jude

pedig fontos elemek, de még így is egyszerű kellékek a látomásához – technikusok vagy művészeti igazgató helyettesek –, akiket JB taktikailag felelősnek tartott, hogy az egész rendszer, ha néha döcögősen is, de működjön.

– Elég hardcore – jelentette ki JB elégedetten, mintha ez segítené felfogni, ki az a bizonyos Joseph.

– Hogy hívják a bandát?

– Oké, hát ez az – felelte JB vigyorogva. – Smegma Cake 2.

– Hogy mi van? – kérdezte Willem nevetve. – Smegma Cake 2? Faszajtt Kettő? Miért? Mi történt a Smegma Cake 1-nal?

– Staphilococcus fertőzést kaptam – kiáltotta JB a hangzavarban, ahogy a szerelvény csikorogva begördült az állomásra. A közelükben álló idősebb nő mogorva pillantást vetett rájuk.

Nem meglepő, hogy a Smegma Cake 2 nem volt valami jó. Ami azt illeti, nem is volt hardcore csapat; inkább jamaikaias, ska-szerű, pattogós és összefüggéstelen. (– Valami történt a hangrendszerükkel! – kiáltotta JB a fülébe az egyik hosszabb szám, a „Phantom Snatch 3000” alatt. – Aha! – kiáltott vissza neki. – Elég szar!) A koncert közepén (minden szám mintha húsz percig tartott volna) szédülni, émelyegni kezdett; ezt egyrészt az okozta, hogy nagyon abszurdnak találta a bandát, másrészt azt, hogy a hely zsúfolásig megtelt, így akaratlanul nekidőlt JB-nek, aztán együtt dőltek a szomszédaiknak és a közelben állóknak, aztán egyszer csak mindenki mindenkinek nekiütközött, de vidáman, mint egy csapat becsípett kisgyerek; JB elkapta a vállánál fogva, és egymás arcába nevettek. Az ilyen pillanatokban mindenestől szerette JB-t; szerette azt a képességét és hajlandóságát, hogy mellette teljesen idétlen és komolytalan lehetett, amilyen Malcolm vagy Jude mellett sosem – Malcolmmal azért, mert minden ellenkező kijelentésével ellentétben igenis számított neki az illem, és Jude-dal azért, mert ő egyszerűen komoly volt.

Reggel persze szenvedett. Ezra loftlakásában JB kuckójának vetetlen matracán ébredt (a közelben a padlón maga JB horkolt hangosan, nyálát egy halom savanyú szagú szennyesre csorgatva). Fogalma sem volt, hogyan jutottak át a hídon. Willem nem szokott inni, nem is füvezett, de JB társaságában néha előfordult, hogy másképp viselkedett. Megkönnyebbülés volt visszatérni a Lispenard Street csendes tisztaságába; a napfény melegen, lustán süttött az ablakon át a hálószobájába délelőtt tizenegy és délután egy óra között, amikor Jude már régen elment otthonról.

Beállította az ébresztőóráját, és rögtön elaludt. Amikor felébredt, csak annyi ideje volt, hogy zuhanyozzon és lenyeljen egy aszpirint, aztán sietett a vonathoz.

Az étterem, ahol dolgozott, részben az ételeiről volt híres – kifinomult, de nem túl komplikált fogásokat kínáltak –, részben pedig a személyzet állandóságáról és megközelíthetőségéről. Az Ortolannél az volt a követendő magatartás, hogy kedvesek, de nem kedveskedők, közvetlenek legyenek, de ne fesztelenek.

– Ez nem a Friendly’s – szokta mondogatni főnöke, Findlay, az étterem üzletvezetője. – Mosolyogjatok, de ne mondjátok meg a vendégnek a neveteket!

Sok ilyen szabály volt az Ortolanben. A női alkalmazottak a jegygyűrűjüket viselhették, de más ékszert nem. A férfiak haja nem érhetett a fülcimpájuk alsó széle alá. A körömlakk tilos volt. Legfeljebb kétnapos borostát engedélyeztek. A bajusz és a tetoválás egyéni elbírálás alá esett.

Willem már majdnem két éve volt az Ortolan pincére. Előtte hétvégi villásreggeliknél és hétköznapi ebédeknél segített egy harsány és népszerű étteremben Chelsea-ben; a Digits vendégei (szinte kivétel nélkül férfiak, és szinte kivétel nélkül idősebbek, legalább negyvenesek) meg szokták kérdezni tőle, hogy ő is az étlapon van-e, aztán nevettek, kajánul, és nagyon elégedettek voltak magukkal; mintha rajtuk kívül még nem kérdezte volna ezt legalább tizenegy vagy tizenkét ember csak abban a műszakban. Mégis mindig mosolygott és azt mondta:

– Csak étvágyerjesztőként.

Mire ők azt válaszolták:

– Nekem *entrée* kell.

Erre Willem megint mosolygott, és a végén jó borravalót kapott.

Az egyik egyetemi barátja, a szintén színész Roman ajánlotta be Findlay-nek, miután kapott egy visszatérővendég-szerepet egy szappanoperában és kilépett a pincérkedésből. (Azt mondta Willemnek, sokat töprengett, elfogadjon-e egy ilyen szerepet. De mit tehetett? Túl sok pénzt ajánlottak ahhoz, hogy ne tegye.) Willem hálás volt a beajánlásért, mert az ételen és a kiszolgáláson kívül az Ortolan arról is híres volt, hogy rugalmas munkaidőben lehetett dolgozni, különösen ha Findlay kedvelte az embert, bár erről sokkal kevesebben tudtak. Úgy hírlett, Findlay a kis termető, lapos mellű, barna hajú nőket szerette, és mindenféle férfit;

csak az volt a kritérium, hogy magasak, vékonyak legyenek, és ne ázsiaiak. Willem néha a konyha szélén állt és nézte, ahogy össze nem illő alacsony, sötét hajú pincérnők és magas, sovány férfiak keringnek az étteremben, furcsa menüetlépésekkel kerülgetve egymást.

Az Ortolan személyzetének nem minden tagja volt színész. Illetve pontosabban az Ortolan személyzetének nem minden tagja volt *aktív* színész. Vannak bizonyos éttermek New Yorkban, ahol az ember úgy kezdett, hogy színész, aki mellékesen pincérkedik, aztán valahogy pincér lett, aki korábban színészkedett, mármint színészként dolgozott. És ehhez kellett egy olyan étterem, ami elég jó és elég híres volt, és nemcsak tökéletesen elfogadható átmeneti foglalkozásnak számított, hanem jó választásnak. Egy pincér egy jó hírű étteremben el tudta érni, hogy a barátai asztalt foglalhasanak, amire olyan régen vágytak; rá tudta venni a konyhásokat, hogy ezeknek a barátoknak ajándék ételeket küldjenek ki (bár mint Willem megtudta, a konyhásokat ilyesmire rávenni egyáltalán nem volt olyan könnyű, mint amilyennek gondolta). De mit tud szerezni a barátainak egy színész, aki pincérkedik? Legfeljebb jegyet egy nagyon off-off-Broadway-produkcióra, ahol a színészek a saját öltönyükben játszanak például tőzsdei brókert, aki lehet, hogy zombi, lehet, hogy nem, szóval ahol a színháznak nincs pénze kosztümökre. (Tavaly pontosan ezt kellett csinálnia, és mivel nem volt sajátja, Jude egyik öltönyét kellett kölcsönvennie. Jude lába körülbelül egyujjnyival hosszabb volt, mint az övé, így a nadrág szárát vissza kellett hajtani és szigetelőszalaggal leragasztani.)

Könnyen felismerhető volt, hogy az Ortolanben ki a volt színész és ki a karrierpincér. A karrieristák először is idősebbek voltak, pontosak, és nagyon akkurátusan betartották, sőt betartatták Findlay szabályait, a személyzeti vacsorákon pedig gondosan forgatták a bort a pohárban, amit a sommelier asszisztense töltött ki nekik kóstolónak, meg olyasmiket mondtak, hogy: „Ez egy kicsit olyan, mint az a Linne Calodo Petite Sirah, amit a múlt héten szolgáltatok fel, igaz, José?”, vagy: „Egy kicsit vörösföld íze van, nemde? Új-zélandi?” Hallgatólagos megállapodás volt arra, hogy a színész-pincérek nem hívják el nem-színész-pincértársaikat az előadásaikra – csak a szintén színészeket, és ha ilyen meghívás érkezett, a meghívott mindent megtett, hogy legalább megpróbáljon ott lenni – és egyáltalán nem beszéltek a meghallgatások-

ról, szereplőválogatásokról, ügynökökről, semmiről, ami ezekkel kapcsolatos. A színészet olyan volt, mint a háború, és ők veteránok voltak: nem akartak a háborúra gondolni, és különösen nem akartak róla olyan naivákkal beszélgetni, akik még mindig a lövészárkok felé rohantak, akiket még mindig izgalommal töltött el, hogy besorozták őket.

Maga Findlay is színész volt egykor, de a többiekkel ellentétben szeretett beszélni egykori életéről, illetve legalábbis annak egy bizonyos változatáról. Persze lehet, hogy a „szeretett” nem helyes kifejezés, inkább csak beszélt. Findlay szerint egyszer majdnem, tényleg szinte majdnem ő kapta a második főszerepet a Public Theater egyik darabjában, az *A Bright Room Called Day* című Tony Kushner-opuszban (később az egyik pincérnő elmondta, hogy abban a darabban az összes jelentős szerep nőkre van írva). Egyszer beugrásra betanult egy szerepet a Broadwayn (bár sosem nevezte meg konkrétan, melyik darab volt ez). Findlay a karrier terén egy két lábon járó memento mori volt, egyféle szürke gyapjúöltönyös tanmese; a még-mindig-színészek vagy kerülték, mintha az ő egyedi elátkozottsága valami ragály lenne, vagy közelebbről tanulmányozták, mintha azzal, hogy kapcsolatban maradnak vele, beolthatnák magukat a kórság ellen.

Vajon mi volt az a pont, ami arra készítette Findlay-t, hogy úgy döntsön, feladja a színészmesterséget, és pontosan hogyan történt? Egyszerűen a kora miatt adta fel? Hiszen idős volt: negyvenöt-ötven körüli. Honnan tudja az ember, hogy ideje feladni? Talán akkor jön el ez a pillanat, amikor az embernek harmincnegynyolc évesen még nincsen ügynöke (mint gyanították, Joellel is ez történhetett)? Vagy akkor, amikor az ember negyvenéves korában még szobatarssal lakik és részmunkaidős pincérként többet keres, mint abban az évben, amikor elhatározta, hogy főállású színész lesz (tudták, hogy Kevinnel ez történt)? Vagy amikor meghízott, megkopaszodott, esetleg plasztikai műtetet hajtatott végre magán, de azzal sem tudta leplezni aényt, hogy kövér és kopasz? Amikor ambícióinak hajszolása átlépte a határt és ami egykor bátorság volt, már meggondolatlanságnak számít? Honnan tudja az ember, mikor kell abbahagyni? A korábbi merevebb és kevésbé bátorító (végső soron nagyobb segítséget jelentő) évtizedekben a dolgok sokkal tisztábbak és egyértelműbbek lettek volna: az ember akkor adja fel, amikor negyvenéves lesz, amikor megnősül, férjhez megy, gyerekei lesznek, vagy öt év, tíz

év, tizenöt év után. Ha a feladás pillanata bekövetkezik, szerez magának egy rendes állást, és a színészet meg a karrierálmok a homályba vésznek, beleolvadnak a történelembe, olyan halkan tűnnek el, mint jégkocka a forró fürdővízben.

De ezek az önmegvalósítás napjai voltak, és az, hogy az ember megelégszik valamivel, ami nem pontosan felel meg a vágyainak, kitűzött céljainak, még akaratgyengeségnek és hitványságnak tűnt. Megadni magunkat annak, ami a sorsunknak látszik, egyáltalán nem méltóságteljes belenyugvásnak tűnt, hanem a gyávaság egyértelmű jelének számított. Voltak idők, amikor a boldogság elérésének belső kényszere szinte nyomasztó volt; mintha a boldogság olyasmi lenne, amit mindenki elérhet és el is kéne érnie, így keresésében minden kompromisszumot valahogy a saját hibáknak tekintünk. Vajon Willem éveket fog lehúzni az Ortolanben és ugyanazokkal a vonatokkal jár majd szereplőválogatásokra, olvasópróbákra újra meg újra meg újra, és egyik évben talán egy- vagy kétujjnyit halad előre a pályán, olyan lassan, hogy az haladásként alig értékelhető? Vajon lesz bátorsága ahhoz, hogy egy napon majd feladja? És képes lesz felismerni a feladás elérkezett pillanatát, vagy egy napon felébred, a tükörbe néz és öregember néz majd vissza rá, aki még mindig színésznek nevezi magát, csak mert túlságosan félt beismerni magának, hogy talán mégsem színész, és talán soha nem is lesz az?

JB szerint annak, hogy Willem még nem lett sikeres, az oka maga Willem. JB egyik hozzá szóló kedvenc beszéde úgy kezdődött, hogy: „Ha én úgy néznék ki, mint te, Willem...”, és azzal végződött, hogy: „És olyan kibaszottul elrontott téged az, hogy mindent olyan könnyen megkapsz, hogy azt hiszed, minden csak úgy *meg történik* veled. És tudod mit, Willem? Tényleg jóképű vagy, de azon a terepen *mindenki* jóképű, így kénytelen leszel jobban odatenni magadat!”

Bár meglehetősen ironikusnak tartotta, hogy ezt éppen JB mondja (Elrontott? Elég csak megnézni JB családját: mindenki a kedvét lesi, a kedvenc ételeit főzik, frissen vasalt ingeket tukmálnak rá, dicséret- és szeretetfelhővel veszik körül. Willem egyszer véletlenül hallotta, ahogy JB telefonon beszélt az anyjával: arra kérte, szerezzen neki több alsógatyát, és majd vasárnap, amikor ebédelni megy, elviszi; ja, és ha már a vasárnapi ebédnél tart, sült oldalast kér...), megértette, mire gondolt. Tudta, hogy nem lusta, de a nyers valóság az volt, hogy hiányzott belőle az a fajta

ambíció, ami JB-ben és Jude-ban megvolt; az a komor, nehéz léptű eltökéltség, ami miatt tovább maradtak a műteremben és az irodában, mint a többiek, amiktől kissé révedő, távolba néző volt a tekintetük, és erről mindig az jutott az eszébe, hogy JB és Jude már valami elképzelt jövőben élnek, amelynek körvonalai csak az ő lelki szemeik előtt kristályosodtak ki. JB ambícióját az eme jövő gyors elérése iránti vágyakozás fűtötte; Jude-ot talán az a félelem motiválta, hogy ha nem lép előre, valahogy visszacsúszhat a múltjába, abba az életbe, amit maga mögött hagyott, és amiről egyiküknek sem beszélt. És nem csak Jude-ban és JB-ben volt meg ez a tulajdonság: New York városát ambiciózus emberek népesítették be. Gyakran ez volt az egyetlen közös tulajdonság itt mindenkinben.

Az ambíció és az ateizmus: – Az ambíció a vallásom – mondta neki JB egy sörözős este vége felé, és bár Willem ezt a beszélést kicsit túl begyakoroltnak találta, mintha próbálná, mintha tökéletesíteni akarná a gondtalan, laza és lezser hangot, mielőtt valahol egy igazi interjúztató előtt kellene kimondania; azt is tudta, hogy JB ezt teljesen őszintén mondja. Csak itt érezte az ember azt a kényszert, hogy valamiképpen igazolja, miért nem teljes, rajongó odaadással műveli választott szakmáját; csak itt kellett szabadkozni azért, ha önmagán kívül valami másban is hitt.

A város gyakran érezte vele azt, hogy lemaradt valami lényegesről, valami fontos dolgot nem ért, és ez az értetlenség, ez a tudatlanság arra kárkoztatja, hogy örökre az Ortolanben maradjon. (Ezt már az egyetem első éveiben érezte; abszolút biztos volt benne, hogy ő a legostobább az évfolyamon; afféle nem hivatalos szegény-fehér-vidéklakó-furcsaságként, a pozitív diszkrimináció mintapéldányául vették fel.) Úgy gondolta, ezt a többiek is megérezték, bár mintha igazán csak JB-t zavarta volna.

– Néha nem igazán értelek téged, Willem – mondta neki JB egyszer olyan hangon, ami arra engedett következtetni, hogy amit nem ért Willemmel kapcsolatban, az nem éppen jó dolog. Ez tavaly volt, az év vége felé, nem sokkal az után, hogy Willem korábbi lakótársa, Merritt megkapta a *Hamisítatlan vadnyugatot* című Sam Shepard-darab felújításának egyik főszerepét egy off-Broadway színházban. A másik főszerepet játszó színész nem sokkal korábban egy ünnepelt független film sztárja volt, és élvezte azt a röpké pillanatot, amikor a belvárosi színházakban is volt némi hírneve, és nyitva állt számára a további sikerek, a fel-

jebb jutás lehetősége is. A rendező megígérte Willemnek (aki már régóta szeretett volna együtt dolgozni vele), hogy ismeretlen színészt szerződtet a másik főszerepre. Be is tartotta, amit ígért: ezért esett a választása Willem helyett a teljesen ismeretlen Merrittre. Ők ketten maradtak versenyben a szerepért, kettőjük közül kellett választani.

A barátai felháborodtak, hogy nem ő kapta meg.

– De hiszen Merritt egyáltalán nem tud játszani! – hördült fel JB. – Csak kiáll a színpadra, zszizseg egy kicsit, és azt hiszi, az elég!

Hárman voltak, és arról kezdtek beszélgetni, miben látták Merrittet legutóbb: a *Traviata* egy csupa férfi színésszel játszott, az ezerkilencszáznyolcvanas évekbe helyezett off-off-Broadway változatában. (Merritt Violetta szerepét kapta, színpadi neve Victor volt, és nem tüdőgömőkórban, hanem AIDS-ben halt meg.) Mindhárman azon a véleményen voltak, hogy a darab alig nézhető.

– Hát, azért elég jól néz ki – mondta Willem, gyenge kísérletet téve egykori lakótársának védelmére.

– Nem is olyan jóképű – jelentette ki Malcolm olyan vehemenciával, amittől mindenki meglepődött.

– Willem, el fog jönni a te időd – vigasztalta Jude vacsora után hazafelé menet. – Ha van igazság a földön, akkor a te időd is eljön. Az a rendező egyszerűen idióta.

Jude soha nem hibáztatta Willemet a kudarcai miatt – JB viszont igen. És Willem nem igazán tudta, melyik a kevésbé káros.

Természetesen hálás volt a felháborodásukért, de az igazság az volt, hogy ő nem gondolta Merrittet olyan rossz színésznek, mint barátai. Nyilván nem volt rosszabb, mint maga Willem... ami azt illeti, valószínűleg jobb is volt nála. Később ezt a véleményét elmondta JB-nek, aki helytelenítő felhangú, hosszú hallgatással válaszolt, aztán okítani kezdte:

– Néha nem igazán értelek téged, Willem... Néha olyan érzésem van, hogy nem is igazán akarsz színész lenni.

– Ez nem igaz! – tiltakozott. – Csak nem hiszem, hogy minden visszautasítás értelmetlen és indokolatlan, és nem hiszem, hogy mindenki, aki helyettem kap meg egy szerepet, csak azért kapja meg, mert piszok szerencséje van.

Újabb csend.

– Te túl jó szándékú és jóhiszemű vagy, Willem – jelentette ki JB komoran. – Így soha az életben nem jutsz semmire.

– Kösz, JB.

Willem ritkán sértődött meg JB véleménye miatt – gyakran igaza volt –, de az adott pillanat nem igazán találta olyan hangulatban, hogy meghallgassa JB gondolatait az ő a legnagyobb hibáiról és arról, hogy milyen komorak a kilátásai, ha nem változtat a személyiségén. Letette a telefont, nyitott szemmel feküdt az ágyban; úgy érezte, hogy megrekedt az élet útján és nagyon, nagyon sajnálta magát.

Akárhogy is, személyisége megváltoztatása alapvetően szóba sem jöhet... Nem túl késő? Hiszen mielőtt jóhiszemű, kedves férfi lett volna, Willem jóhiszemű, kedves fiú volt. Ezt mindenki megjegyezte: a tanárai, az osztálytársai, az osztálytársak szülei. „Willem nagyon jószívű és együtt érző fiú” – írták a tanárok a félévi értesítőbe, amikre az anyja vagy az apja egyszer rápillantott, aztán szó nélkül letette az újságok és üres borítékok kupacára, ami aztán a szelektív hulladékgyűjtőbe került. Ahogy idősebb lett, kezdett rájönni, hogy az emberek meglepődtek, sőt felháborodtak a szülei viselkedésén; a középiskolában az egyik tanára egyszer hirtelen felindulásból megjegyezte: Willem temperamentumának ismeretében azt feltételezte volna, hogy a szülei mások.

– Mennyiben mások? – tette fel a kérdést Willem.

– Barátságosabbak – felelte a tanár.

Willem nem gondolta magát különösebben nagylelkűnek, sem szokatlanul jó természetűnek. Többnyire minden könnyen ment neki: a sportok, az iskola; könnyen szerzett barátokat, jól elvult velük, ahogy a lányokkal is. Nem feltétlenül volt kedves, nem akart mindenki barátja lenni és nem szívelte a durvaságot, a kicsinyességet, az aljasságot. Szerény volt, szorgalmas, keményen dolgozott; jó volt, de nem kitűnő.

– Tudod, hol a helyed – mondta az apja elég gyakran.

Mert az apja tudta, hol a helye. Willem emlékezett arra az esetre, amikor egyszer a késő tavaszi szokatlan fagyban jónéhány újszülött bárány meghalt a környékükön, és az apjával interjút készített egy újságíró, aki arról írt cikket, hogyan érintette ez a helyi gazdaságokat.

– Farmerként... – kezdte az újságíró a kérdést, Willem apja azonban a szavába vágott.

– Nem farmerként... – mondta, és akcentusa miatt ez a két szó, mint minden szó, amit kiejtett, a kelleténél nyersebbnek, csomagtalanabbnak hatott. – ...farmmunkásként.

Persze ebben igaza volt: a farmer jelentése más volt, földtulajdonost jelentett, és ebben az értelemben nem volt farmer. De sok ember élt a vidéken, akiknek e definíció szerint nem volt joguk farmernek nevezni magukat, mégis ezt tették. Willem sosem hallotta, hogy az apja olyasmit mondott volna, hogy nem kéne farmernek tekinteni magukat – az apját sosem érdekelte, mit csinálnak vagy mit nem csinálnak mások –, de az ilyen túlzásokat nem szerette sem ő, sem a felesége, Willem anyja.

Willem talán ezért érezte úgy, hogy ő mindig is tudta, kicsoda és micsoda; ezért volt az is, hogy ahogy egyre távolabb költözött a farmtól és gyerekkorától, nagyon kis készletet érzett a változásra, az önmagáról kialakult kép újragondolására. Vendég volt az egyetemen, vendég volt a mesterszakon is, és most vendég New York városában, vendég a szépek és gazdagok életében. Sosem fog úgy tenni, mintha beleszületett volna ezekbe a dolgokba, mert tudta, hogy ez nem így van; ő egy farmmunkás fia Nyugat-Wyomingból, és az, hogy elhagyta a vidéket, egyáltalán nem jelenti azt, hogy egyszer s mindenkorra kitörlődött minden, amit addig átélt, ami addig volt, hogy mindent átírt az eltelt idő, az újonnan szerzett tapasztalatok és a pénz közelsége.

Szülei negyedik gyermeke volt, az egyetlen, aki életben maradt. Először született egy lányuk, Britte, aki kétévesen, jóval Willem születése előtt leukémiában halt meg. Ez még Svédországban történt, ahol izlandi származású apja halgazdaságban dolgozott. Ott ismerte meg dán feleségét. Aztán átköltöztek Amerikába; ott született egy fiuk, Hemming, agyszélhűdéssel. Három évvel később újra lett, Aksel, aki hirtelen bölcsohalált halt.

Hemming nyolcéves volt, amikor Willem született. Nem tudott járni, nem tudott beszélni, de Willem szerette és mindig csak a bátyjaként tudott rá gondolni. Hemming tudott mosolyogni és mosolygott is; kezét az arca felé emelte, ujjaival kacsacsórt formázott, ajka visszahúzódott az álea-rózsaszín ínyéről. Willem megtanult mászni, aztán járni, aztán futni – közben teltek az évek és Hemming a székében maradt –, aztán elég erős lett ahhoz, hogy tolni tudja Hemming nehéz, vastag gumikerekű székét (nem tolószék volt, csak kerekesszék; üldögélésre, beltéri helyváltoztatásra tervezték, nem arra, hogy fűben és földutakon tolják). A farmot járta körbe így vele, ahol a szüleikkel a kis faházban éltek. Otthonuktól felfelé a hegyen a nagy ház állt hosszú és alacsony, mélyen kinyúló, körbeérő tornáccal; völgyirányban az istállók

álltak, ahol a szüleik az egész napot töltötték. A középiskola alatt végig Willem volt Hemming elsődleges gondozója és társa; reggelente az első, aki felkelt, kávé főzött a szüleinek, vizet forralt Hemming zabkásájához. Esténként az út mellett várta a furgont, ami visszavitte a bátyját a fogyatékosok napközijéből, ami a háztól egyórányi autóútra volt. Willem mindig is úgy gondolta, hogy tényleg úgy néznek ki, mint a testvérek – a hajuk olyan világoszőke, mint a szüleiké, a szemük szürke, mint az apjuké, és mindkettejük szájának bal szélén kis bemélyedés volt, mint valami hosszított zárójel, amitől vidámnak és mosolygósnak tűntek –, de rajta kívül ezt senki sem vette észre. Mások csak azt látták, hogy Hemming tolószékben van, nem tudja becsukni nedves, vörös ellipszisként tátongó száját, és hogy a szeme többnyire az ég felé mozdul, mintha valami felhőt bámulna, amit rajta kívül senki sem lát.

– Mit látsz, Hemming? – kérdezte Willem néha éjszakai sétáik során, de Hemming persze soha nem válaszolt.

Szüleik szakszerűen gondozták Hemminget, megfelelően gondoskodtak róla, de mint Willem rájött, nem különösebben szerették. Amikor Willemnek későig kellett az iskolában maradnia, mert focimeccs volt vagy valami más verseny, vagy mert plusz műszakot kellett vállalnia a kisboltban, ahol dogozott, anyja várta Hemminget a kocsibejárónál; nagy nehezen megfürdette, megette vele a vacsorát – a szokásos csirkehúsos rizskását –, tiszta pelenkát adott rá és lefektette. Nem olvasott fel neki, nem beszélgetett, nem sétált vele, ahogy Willem. A fiút nagyon feszélyezte, ahogy látta, hogyan viszonyulnak a szülei Hemminghez; részben azért zavarta, mert bár sosem viselkedtek vele elutasítóan, látta, érezte, hogy Hemminget a felelősségüknek, kötelességüknek érzik, semmi másnak. Később vitába szállt saját magával; azzal érvelt, hogy ennyi, amit észszerű keretek között el lehet várni tőlük, és ha ennél többet adnak neki magukból, az szerencse. Mégis... Azt kívánta, bárcsak jobban szeretnék Hemminget – csak egy kicsit jobban.

(Bár lehetséges, hogy a szeretet már túl volt azon a határon, amit a szüleitől kérni lehetett. Lehetetlen elvárás. Olyan sok gyereket veszítettek el, hogy talán egyszerűen képtelenek voltak teljesen átadni magukat azoknak a gyerekeiknek, akik velük maradtak. Hiszen előbb-utóbb ő és Hemming is elhagyja őket, mindketten szabad akaratukból vagy másképpen, és akkor teljessé válik

a szülők vesztesége. Amikor azonban Willem ezen gondolkodott, úgy volt vele, hogy évtizedek telnek még el, mire így tudja látni a dolgokat.)

Másodéves volt az egyetemen, amikor Hemmingen sürgősségi vakbélműtétet kellett végrehajtani.

– Azt mondták, még időben került be – mondta az anyja a telefonban. Hangja egyenletes volt, nagyon tényszerű: nem hallatszott benne sem megkönnyebbülés, sem aggodalom, de csalódottság sem. És Willemnek ezt is figyelembe kellett vennie, bár nem akarta, sőt félt erre gondolni. Hemming gondozója (egy helybéli nő, akit azért fizettek, hogy éjszaka vigyázzon rá, miután Willem már nem lakott otthon) észrevette, hogy gyakran a hasához kap és nyöszörög, és képes volt annak diagnosztizálni a kemény alhasi dudort, ami valójában volt. Operáció közben az orvosok találtak egy néhány centi hosszú kinövést a vastagbélén; biopsziát végeztek, a mintát szövettani vizsgálatra küldték. A röntgenfelvételeken további kinövéseket is felfedeztek, és ezek eltávolítására újabb műtétet terveztek.

– Hazamegyek – mondta Willem a telefonban.

– Ne gyere! – felelte az anyja. – Itt nem tehetsz semmit. Majd szólunk, ha valami komoly.

Willem anyja és apja nem igazán tudta mire vélni, hogy a fiukat felvették az egyetemre – egyikük sem tudta, hogy egyáltalán jelentkezett –, ám most, hogy már ott volt, eltökélték, hogy Willemnek le kell diplomáznia, és úgy találták jónak, hogy a lehető leghamarabb felejtse el a farmot.

De Willem éjjelente Hemmingre gondolt, hogy ott fekszik egy kórházi ágyon, mennyire félhet, és sír, és csak a saját hangját hallgatja. Hemmingnek huszonegy éves korában sérvműtete volt, és csak akkor hagyta abba a sírást, ha Willem megfogta a kezét. Tudta, hogy haza kell mennie.

A repülőjegy sokkal drágább volt, mint amire számított. Buszjáratokat keresett, de úgy három nap lett volna az út oda és három nap vissza, neki pedig félévi vizsgái voltak, amiken jól kellett teljesítenie, ha meg akarta tartani az ösztöndíját, ráadásul a munkából sem hiányozhatott. Végül azon a péntek estén részegen elmondta a bánatát Malcolmnak, aki rögtön elővette a csekkfüzetét és kiállított neki egy csekket.

– Nem fogadhatom el – vágta rá rögtön.

– Miért nem? – kérdezte Malcolm.

Veszekedtek egy sort, érvek érvek ellen, míg Willem végül elfogadta.

– Visszafizetem! Ugye tudod, hogy visszafizetem?

Malcolm vállat vont.

– Hát, nem mondhatom ezt úgy, hogy ne tűnjek abszolút seggfejnek... de ez nekem nem oszt, nem szoroz, Willem.

Mégis fontosnak tartotta, hogy valamiképpen visszafizesse Malcolmnak a pénzbeli segítséget, bár tudta, hogy ő nem fogadná el a pénzét. Jude ötlete volt, hogy a pénzt közvetlenül Malcolm pénztárcájába tegye, így kéthetente, amikor Malcolm beváltotta a fizetési csekkjét, amit attól az étteremtől kapott, ahol hétvégként dolgozott, két-három húszdollárost csúsztatott bele, míg Malcolm aludt. Nem tudhatta biztosan és soha nem is tudta meg, hogy Malcolm észrevette-e ezt – olyan gyorsan elköltötte, gyakran hármójukra –, de Willemet ez elégedettséggel és büszkeséggel töltötte el.

Közben azonban ott volt Hemming. Örült, hogy hazament hozzá (anyja csak sóhajtott, amikor közölte, hazamegy), és örült, hogy találkozhat Hemminggel, bár nagyon aggódott, amikor meglátta, mennyire lefogyott, és ahogy felhördült és felkiáltott, amikor a nővérek a varratai körüli területet tapogatták; széke karfájába kellett kapaszkodnia, hogy türtőztesse magát és ne üvöltösjön rájuk. Esténként a szüleivel szó nélkül ettek, mintha apja és anyja kezdenének elválni kétgyermekes szülői életükről és felkészülnének arra, hogy új identitásuk lesz, valahol máshol.

A harmadik estén Willem felkapta a furgon kulcsait; bátyjához, a kórházba akart menni. Keleten már kora tavasz volt, de itt a sötét levegőben zúzmara csillogott és reggelente a fűre vékony jégkristálybőr tapadt.

A lépcsőn ment lefelé, amikor apja kilépett a tornácra.

– Aludni fog – mondta.

– Úgy gondoltam, meglátogatom – felelte Willem.

Az apja ránézett.

– Willem... Nem fogja tudni, ott vagy-e vagy sem.

Willem érezte, hogy az arcába szökik a vér.

– Tudom, hogy téged kibaszottul nem érdekel! – csattant a hangja. – De engem igen!

Még sosem káromkodott az apja előtt, ez volt az első alkalom, és egy pillanatig moccanni sem bírt; félt és izgatott volt, hogyan reagál majd, hogy veszekedni fognak. De az apja csak a kávéjába

kortyolt és visszament a házba. A szűnyoghálós ajtó tompán csapódott be utána.

Látogatásának hátralévő napjai ugyanolyanok voltak, mint az előzőek; felváltva ültek Hemming mellett, és amikor Willem nem a kórházban volt, segített anyjának a napi teendőiben vagy apjának lovat patkolni. Esténként visszament a kórházba és tanult. Hangosan olvasott fel a *Dekameronból* Hemmingnek, aki a mennyezetet bámulta és pislogott; megszenvedett a matematikai feladatokkal, amiket azzal a boldogtalan bizonyossággal fejezett be, hogy mindent rosszul csinált. Ők hárman megszokták, hogy Jude oldotta meg a matekos feladványokat nekik; olyan gyorsan végzett az egyenletekkel, mintha csak egy gyors akkordot játszana. Elsőéves korukban Willem igazán meg akarta érteni a matematikát, és Jude több egymás utáni éjszakán leült vele, újra és újra elmagyarázva mindent, de ő sosem volt képes felfogni.

– Egyszerűen túl hülye vagyok hozzá – mondta egy hosszú órányinak tűnő korrepetálás után, aminek a végén legszívesebben elment volna otthonról és mérföldeket futott volna, annyira ingerlékeny lett a türelmetlenségtől, a csalódottságtól.

Jude a padlót nézte.

– Nem vagy hülye – mondta halkan. – Csak én nem tudok elég jól magyarázni.

Jude olyan elméletimatematika-szemináriumokra járt, ahová nem lehetett csak úgy beiratkozni, a hallgatók kizárólag meghívásos alapon juthattak be; a többieknek fogalmuk sem volt, pontosan mivel is foglalkozik ott.

Visszatekintve Willem csak azon csodálkozik, hogy egyáltalán csodálkozott, amikor anyja három hónappal később felhívta, és közölte, hogy Hemminget lélegeztetőgépre kapcsolták. Május vége volt, vizsgaidőszak, megmérettetéseinek fele még hátravolt.

– Ne gyere haza! – mondta, szinte parancsolta. – Ne gyere, Willem!

A szüleivel svédül beszélt, és csak sok évvel később, amikor egy svéd rendezővel dolgozott, és a rendező rámutatott, milyen közömbös és monoton lesz a hangja, ha svédül beszél... csak akkor jött rá, hogy tudat alatt megtanult egy bizonyos stílusban beszélni a szüleivel: érzelemmentes, tompa hangon, amivel őket akarta hangban tükrözni.

A következő néhány napban gyöttrődött, idegeskedett, és gyengén teljesített a vizsgákon: francia nyelv, összehasonlító irodalomtörténet, Jakab-kori dráma, izlandi sagák, a gyűlölt matematika... mind egybeolvadt. Összeesezett végzős barátnőjével. A lány sírt, Willem pedig hibásnak érezte magát, büntudata volt, de képtelen volt javítani a helyzeten. Gondolatai Wyomingban jártak, akörül, hogy a gép köhög-e még életet Hemming tüdejébe. Nem kéne visszamennie? Vissza kellene mennie. Nem maradhat sokáig: június tizenötödikén Jude és ő a kiköltöznek az egyetem kollégiumából; lakást béreltek; mindketten a városban találtak munkát. Jude hétköznap egy klasszikafilológia-professzor gépírója lesz, hétvégenként abban a pékségben fog dolgozni, ahol év közben is munkát vállalt; Willem pedig pedagógiai asszisztens lesz egy sérült gyerekekkel foglalkozó programban – de mindezek előtt mind a négyen elmennek Malcolm szüleinek házába Aquinnah-ba, Martha's Vineyardra, aztán Malcolm és JB kocsival visszamennek New Yorkba. Esténként Willem felhívta Hemminget a kórházban; megkérte az apját, az anyját, vagy valamelyik nővért, hogy tartsák a telefont a testvére füléhez, és csak beszélt a bátyjának, bár tudta, hogy valószínűleg nem hallja őt. De azért megpróbálta, mert az nem lehet, hogy legalább ennyit ne tegyen meg érte.

Aztán egy héttel később egy reggel felhívta az anyja: Hemming meghalt. Willem nem tudott mit mondani. Nem volt képes megkérdezni, miért nem mondta az anyja, mennyire súlyos a helyzet, mert valahogy érezte, hogy úgysem akarta volna tudatni vele. Nem volt képes azt mondani, hogy szeretett volna a bátyja mellett lenni, mert tudta, anyja erre semmit sem tudott volna reagálni. Nem kérdezhetette meg az anyjától, hogyan érzi magát, mert bármit válaszolt volna, nem lett volna elég. Legszívesebben üvöltött volna a szüleivel, megütötte volna őket, csak hogy reagáljanak végre *valamit*... essenek gyászba, veszítsék el a higgadtságukat, ismerjék fel, hogy valami nagy jelentőségű dolog történt, hogy Hemming halálával alapvető fontosságú, az életükben szükséges valamit veszítettek el. Nem érdekelte, valóban így éreznek-e, csak azt akarta, mondják ki; muszáj volt éreznie, hogy van valami a megingathatatlan nyugalma alatt, valahol bennük csobog egy hűvös és gyors vízű vékony ér, amiben törékeny életek nyüzsgenek, fürge cselle és fűfélék és apró fehér virágok, mind zsenge és gyenge és olyan sebezhető, hogy az ember nem is látja, ha nem vágyik nagyon arra, hogy lássa.

Akkor nem mondta el a barátainak, mi történt Hemminggel. Elmentek Malcolmek házához – gyönyörű hely volt, Willem még sosem látott ahhoz fogható szépet, nemhogy járt volna ilyen helyen –, és késő éjjel, amikor a többiek már aludtak, mindenki külön, fürdőszobás szobában (olyan nagy volt a ház), ő kilopózott; órákig járkált a ház körüli utakon. A hold olyan hatalmas és fényes volt, mintha valami fagyott folyadékból lett volna. Ezeken a sétákon minden erejét összeszedte, hogy ne gondoljon semmire. Inkább arra koncentrált, amit maga előtt látott. Éjszaka észrevette, ami nappal elkerülte a figyelmét: azt, hogy a föld milyen finom szemcsés, majdnem mint a homok, és kissé besüpped, ahogy rá lép; hogy sovány, fakéregbarna kígyók iszkolnak súrlódva a bozótban, ahogy elhalad a közelükben. Elsétált az óceán partjára, és a hold eltűnt fölötte, rongyos felhőfoslányok takarták el és néhány pillanatig csak hallotta a vizet, de nem látta; az ég sűrű volt, párától nedves, mintha összetettebb, jelentőségteljesebb lett volna itt a levegő.

Talán ilyen lehet halottnak lenni – gondolta, és rájött, hogy végső soron ez nem is olyan rossz; ettől valahogy jobban érezte magát.

Arra számított, hogy szörnyű lesz a nyarat olyan emberek között tölteni, akik Hemmingre emlékeztetik, de valójában kellemes volt, sőt sokat segített. Az osztályában hét diák volt, nyolc év körüliek, mindegyik súlyosan fogyatékos, nem túl mozgékony, és bár a nap egy részét látszólag azzal kellett tölteniük, hogy a színeket és a formákat tanítsa nekik, az idő nagy részében játszott velük: olvasott nekik, tolószékben tolt a teremben és madártollal csiklandozta őket. A szünetekben minden osztályterem ajtóit kinyitották; ezek az iskola központi udvarára nyíltak, a terület sokféle kerek szerkezettel, ülő- fekvő- és közlekedési eszközökkel telt meg; néha olyan hangok hallatszottak, mintha a hely mechanikus rovarokkal lenne tele és mindegyik egyszerre ciripelne, zümmögne, búgna. Voltak kerekesszékes gyerekek és kicsi, lebújtatott mopedeken ülők, akik járművükkel teknősbéka-sebességgel döcögtek a macskaköveken, és gyerekek, akiket hason fekvé sima deszkára szíjaztak, ők úgy néztek ki, mintha rövidített, kerekesszörfdeszán gurulnának, ahogy könyökcsontjukkal tolták magukat előre. Néhány gyereknek pedig semmiféle mozgásegítő eszköze nem volt; ők gondozóik ölében ültek, akik tenyerükkel a tarkójukat támasztották. Ezek a gyerekek emlékeztették a legélénkebben Hemmingre.

Néhány motoros és kerekdes deszkás gyerek tudott beszélni – Willem nekik nagyon gyengéden nagy habszivacs labdákat dobált és versenyeket rendezett az udvaron. Mindig ő kezdte ezeket, túlzott lassúsággal lépdelve (de nem annyira túlzón, hogy nagyon komikusnak tűnjön; azt akarta, hogy a gyerekek azt higgyék, tényleg próbálkozik), de egy bizonyos ponton, általában a táv harmadánál úgy tett, mintha valamiben megbotlana, és látványosan elesett, mire a gyerekek nevetve lehagyták.

– Állj fel, Willem, állj fel! – kiáltották, és felállt, de akkorra a gyerekek már körbeérték és Willem volt az utolsó. Néha elgondolkodott, vajon irigylik-e az ügyességéért, hogy amikor elesik, képes önállóan felállni, és ha igen, akkor fel kéne-e hagynia ezzel a dologgal, de amikor a mentorát megkérdezte erről, ő csak ránézett Willemre, és azt mondta, hogy a gyerekek nagyon mókásnak tartják, nyugodtan essen csak el. Így hát minden nap elesett, és délutánonként, amikor a gyerekekkel együtt várta, hogy a szülei odaérjenek értük, azok, akik beszélni tudtak, megkérdezték, másnap is el fog-e esni, mire ő nagyon magabiztosan azt mondta, hogy:

– Dehogy – és mivel nevettek, hozzátette: – Vicceltek? Szerintetek én annyira ügyetlen vagyok?

Sok szempontból jó nyár volt. A bérelt lakás az MIT közelében volt, a tulajdonos Jude matematikaprofesszora volt, aki az egész nyarat Lipscombban töltötte, és olyan nevetségesen alacsony bérleti díjat kért, hogy elhatározták, hálájuk kifejezésekként kisebb munkákat végeznek a lakásban: Jude rendszerezte és rendbe tette a könyveket, amik minden alkalmas felületen hatalmas, ingatag tornyokban álltak, és leglettelt, lefestett egy falat, ami vizesedéstől púposodott fel; Willem ajtókilincsek kilazult csavarjait húzta meg, kicserélt egy áteresztő tömítést a mosógépénél, és kicserélte a vécétartály úszógolyós vízelzáróját is. Járni kezdett egy másik pedagógiai asszisztenssel; a lány a Harvardon tanult és néha átment hozzájuk. Olyankor hármasan főztek egy-egy nagy tálnyi spaghetti alle vongolét, és Jude mesélt nekik arról, hogyan teltek a napjai a professzorral, aki elhatározta, hogy csak latinul és ógörögül beszél vele akkor is, ha csak olyan instrukciókat ad, hogy: „Több iratkapocs kell!”, vagy: „Holnap feltétlenül kérj extra adag szójatejet a kávémba!” Augusztusban a barátai és ismerőseik az egyetemről (a Harvardról, az MIT-ről, a Wellesley-ről és a Tufts-ről) kezdtek visszatérni a városba, és egy-két éjszakát ná-

luk töltöttek, amíg elfoglalhatták saját lakásukat vagy kollégiumi szobáikat. Ottlakásuk vége felé ötven embert hívtak meg tetőpartira, és segítettek Malcolmnak grillezett kagylót sütni: benedvesített banánlevelekkel takarták be a csemegekukorica-csőveket és a kagylót – másnap reggel négyen takarították fel a kagylóhéjakat a padlóról, élvezve a kasztanyettaszzerű csörgő hangot, ahogy a hulladékot szemeteszákokba pakolták.

Ugyanezen a nyáron tudatosult Willemben, hogy soha többé nem fog hazamenni; hogy Hemming nélkül valahogy semmi értelme annak, hogy ő és a szülei továbbra is úgy tegyenek, mintha együtt kéne maradniuk. Gyanította, nem csak ő gondolja így; ez soha nem került szóba köztük, de nem érezte különösebben szükségét, hogy ellátogasson a szüleihez, és ők sem hívták. Időnként beszéltek telefonon, és ez mindig udvarias, tényszerű és tiszteletudó, afféle kötelességtársalgás volt. A farmról kérdezte őket, ők pedig őt az iskoláról. Végzősként szerepet kapott *Az ügevfigurák* című iskolai előadásában (természetesen az úriember látogató szerepét), de erről nem tett említést a szüleinek, és amikor közölte, hogy nem szükséges elmenniük a diplomaosztójára, nem vitatkoztak vele: amúgy is a csikóellésszezon vége felé jártak, és Willem nem igazán volt biztos abban, hogy eljönnének-e, ha nem mentette volna fel őket a látogatás alól. Őt és Jude-ot is adoptálta Malcolm és JB családja a hétvégére, és amikor ők nem értek rá, rengeteg más embert hívhattak meg az ünnepi ebédekre, vacsorákra és kirándulásokra.

– Mégiscsak ők a szüleid – mondta neki Malcolm nagyjából évente egyszer. – Nem teheted meg, hogy egyszerűen nem beszélsz velük.

De igen, és meg is lehetett tenni – erre ő volt az élő bizonyíték. Úgy érezte, ez is olyan, mint minden más kapcsolat: folyamatosan ápolni kell, odaadással, figyelemmel kell viseltetni a másik iránt, és ha egyik fél sem akar erőfeszítéseket tenni, miért ne sorvadhatna el a kapcsolat? Az egyetlen, ami – Hemmingen kívül – hiányzott neki, maga Wyoming volt: a gyönyörű sík vidék; a fák, amik olyan mélyzöldek, hogy már sötétkéknek látszanak; az este lecsutakolt lovak cukor-, trágya-, alma- és tőzegillata.

Már mesterképzésre járt, amikor meghaltak, ugyanabban az évben: apja szívrohamban januárban, anyja októberben, agyvérzésben. *Akkor* hazament – a szülei idős kort értek meg, de Willem már el is felejtette, milyen elevenek, milyen fáradhatatlanok vol-

tak mindig, amíg nem látta, mennyire összeaszottak lettek. Mindent ráhagytak, ő volt az egyetlen örökös, de miután kifizette az adósságaikat – és ekkor újra kikökkent lelki egyensúlyából, mert egész végig azt feltételezte, hogy Hemming gondozását és orvosi ellátását a biztosító fedezte, de bátyja halála után négy évvel meg kellett tudnia, hogy szülei még akkor is minden hónapban hatalmas összeget fizettek a kórháznak –, nagyon kevés maradt: némi készpénz, pár részvény, egy nehéz talpú ezüst kupa, ami rég halott apai nagyszüleié volt; apja elferdült, kopott, kifényesedett és kifakult jegygyűrűje; egy fekete-fehér Hemming- és Aksel-portré, amit még sosem látott. Ezeket néhány más holmival együtt megtartotta. A farmer, aki a szüleit alkalmazta, rég meghalt, de a fia, a farm tulajdonosa mindig jól bánt velük; ő volt az, aki jóval tovább alkalmazta őket, mint az elvárható lett volna, valamint ő fizette a temetésüket is.

Haláluk után Willem már képes volt emlékezni arra, hogy mindkettőjüket szerette, és hogy a szülei olyan dolgokat tanítottak neki, amiknek ismeretét kincznek tartotta, és sosem kértek tőle olyasmit, amit nem volt képes megtenni vagy megadni. Kévésbé irgalmas pillanataiban (alig néhány évvel korábban) szülei közönyét, feltétel nélküli elfogadását az iránt, bármit is tesz vagy nem tesz, az érdeklődés hiányának tulajdonította: – Milyen szülő az – kérdezte tőle egyszer Malcolm irigykedéssel vegyes szánaval –, aki egy szót sem szól, amikor az egyetlen gyerekük azt mondja neki, hogy színész akar lenni? – (Később elnézést kért ezért.) De most, idősebb fejjel képes volt értékelni azt, hogy a szülei soha egy szóval sem céloztak arra, hogy tartozna nekik valamivel – sikerrel, hűséggel, szeretettel vagy lojalitással. Tudta, apja még Stockholmban valami bajba keveredett – sosem tudta meg, konkrétan mibe –, és részben ez készítette a szüleit arra, hogy az Államokba költözzenek. Sosem követelték tőle, hogy olyan legyen, mint ők; hiszen ők sem igen akartak önmaguk lenni.

Így kezdődött felnőttkora, melynek utolsó három éve azzal telt, hogy egyik partról a másikra bukdácsolt egy iszapos fenékű tóban; a parton álló fák eltakarták a fényt, így túl sötét volt ahhoz, hogy lássa, vajon a tó folyóvá nyílik-e vagy csak egy zárt meder, a saját kis univerzuma, amelyben éveket, évtizedeket – az életét – tölthet, és ügyetlenül keresi a kiutat, ami nem létezik, nem is létezett soha.

Ha lenne ügynöke, valaki, aki irányítaná, talán megmutathatná neki, hogyan menekülhet ki onnan, hogyan találja meg az ere-

dő, kivezető patakot. De nem volt ügynöke, még nem (elég optimistának kellett lenni ahhoz, hogy azt gondolja, ez még mindig „még” kérdése), így a többi útkereső társaságában maradt, míg mindenki azt az eldugott mellékágot kereste, amelyen át néhányan elhagyták a tavat, és amin senki sem akart visszatérni.

Hajlandó volt várni. *Várt is.* De az utóbbi időben érezte, hogy türelme kiélesedik, szilánkos lesz és érdes, kicsi, száraz darabokra hasad.

Mégis... nem volt nyugtalan természet, nem volt hajlamos az önsajnálatra. Ami azt illeti, voltak pillanatok, amikor az Ortolanból vagy egy olyan darab próbájáról, amiben egy heti munkáért szinte alig kap pénzt, vagy olyan keveset, hogy az étteremben még a turistamenüt sem tudná megfizetni, az elégedettség érzésével tért haza. Csak neki és Jude-nak tűnt jelentős teljesítménynek a Lispenard Street – bár akármennyi munkát fektetett a lakásba, bármennyit takarított Jude, így is szomorú és alattomosan lehangoló hely maradt, mintha maga a lakás zavarban lenne, hogy igazi otthonnak nevezik –, de azon pillanatokban, amikor erre gondolt, néha azt vette észre, hogy arra gondol: *Ez nekem elég. Ez több, mint amit reméltem. New Yorkban lehetek, felnőttem vagyok, elég, hogy a világot jelentő deszkákon állhatok és mások szavait mondhatom.* Abszurd élet volt, nem-élet, olyan élet, amit szülei és a bátyja sosem képzeltek volna maguknak, és ő mégis napról napra erről álmodott.

Aztán az érzés elenyészett és egyedül maradt; az újság művészeti rovatát böngészte, olyan emberekről olvasott, akik olyasmit csináltak, aminek elképzeléséhez sem volt benne elég erő vagy elég arrogancia, és azokban az órákban a világ nagyon nagynak, a tó nagyon üresnek, az éjszaka nagyon sötétnek tűnt; ilyenkor azt kívánta, bárcsak még Wyomingban lenne és Hemminget várna, ahol egyetlen úton mehetne, azon, amelyik visszavezet a szülei házához, ahol a tornáclámpa mézes fénnel áztatta az éj a feketességét.

—

Először is ott volt az iroda látható élete: negyvenen ültek a nagy teremben, mindenki a saját asztalánál; a terem egyik végén, Malcolm asztalához közelebb Rausch üvegfalú irodája, a másik végén Thomassoné. A kettő között két ablakfal volt: az egyik a Fifth Avenue-ra, a Madison Square Park felé nézett, a másik

a Broadway barátságtalan, szürke, rágógumipecsétes járdájára. Az itteni élet hivatalosan délelőtt tíz órától este hétig tartott, hétfőtől péntekig. Ebben az életben azt csinálták, amit mondtak nekik. Modelleket állítottak be, vázlatokat készítettek róluk, aztán újrarajzolták mind; kislabizálták Rausch ezoterikus firkálmányait és Thomasson egyértelmű, nyomtatott nagybetűkkel írt parancsait. Nem beszéltek. Nem verődtek össze csoportokba. Akkor sem néztek fel, amikor ügyfelek jöttek tárgyalni Rauschsal és Thomassonnal, és leültek a nagyterem közepén álló hosszú üvegasztalhoz. Ha híres ügyfél érkezett, és ez az utóbbi időben egyre gyakrabban előfordult, olyan mélyen hajoltak asztalaik fölé és olyan csendben maradtak, hogy még Rausch is suttogóra fogta; hangja – kivételesen – alkalmazkodott az iroda hangerőszintjéhez.

Volt az irodának egy másik élete is, az igazi élete. Thomasson egyre kevesebbet volt bent, így mindig Rausch távozására vártak... amire néha sokáig kellett várniuk; Rausch, a partira járó, sajtónak hízelgő, mindenről véleményt mondó és sokat utazó Rausch valójában keményen dolgozott, így bár elmehetett egy-egy eseményre (megnyitókra, előadásokra), az is előfordult, hogy azok után visszatért, és ilyenkor mindent nagyon sürgősen vissza kellett rendezni, hogy az iroda, ahová visszatért, hasonlítson arra a helyre, ahonnan kilépett. Jobb volt megvárni az estét, amikor aznapra végleg eltűnt, akkor is, ha ez kilenckor vagy tízkor következett be. A kedvében jártak Rausch asszisztensének, kávé és croissant-t hordtak neki, és tudták, hogy megbízhatnak információiban a főnök érkezését és távozását illetően.

Ám amint Rausch aznapra tényleg és végleg kihúzta a lábát az irodából, a hely rögtön megváltozott, olyan gyorsan, ahogy a sütőtök mesebeli tökhintóvá alakul. Zenét tettek fel (mindig más választotta tizenötük közül, szabályos, együtt felállított sorrend alapján), megjelentek a gyorskaják, a számítógépeken eltűnt a Ratstar Architects összes folyamatban lévő építészeti terve, visszabújtak a digitális mappákba, alvó állapotba tették őket, szeretet nélkül és elfeledetten egész éjszakára. Egy óra önfeledt időpocsékolást engedtek meg maguknak; Rausch furcsa, teuton bődüléseit utánozták (egyesek szerint titokban Paramusból való volt és csak felvette a nevét – Joop Rausch, lerítt róla, hogy álnev, nem? –, és külön akcentust is azért használt, hogy senki se tudja meg: tulajdonképpen csak egy szimpla, unalmas jersey-i

srác, akit valószínűleg Jesse Rosenbergnak vagy ilyesminek hívnak). Utánozták Thomasson komor nézését és azt, ahogy nagy léptekkel fel-alá járkált az irodában, amikor mások előtt akarta előadni magát, vagy csak úgy felmordult, bár sosem tudták, ki-nek szánja éppen a mordulást (gyanították, hogy nekik): – Eza munkhájuk uhaím! Eza muhnka! – Kifigurázták a cég rangidős dolgozóját, Dominick Cheungot is, aki tehetséges ember volt, de az utóbbi időben kezdett megkeseredni (rajta kívül mindenki számára nyilvánvaló volt, hogy sosem lesz belőle cégtárs, bár-milyen gyakran tett neki erre ígéretet Rausch és Thomasson), és szintúgy viccet csináltak a tervezési munkáikból: a kappadókiai édesvízi mészkőből tervezett, soha meg nem valósult új-kopt stílusú templomból; a karuizawai házból, aminek nem volt látható szerkezeti eleme és most rozsdakönnyek folytak arctalan üvegfe-lületein; a sevillai élelem-múzeumból, ami majdnem díjat nyert, de mégsem; a Santa Catarina-i babamúzeumból, aminek egyálta-lán nem kellett volna díjat nyernie, mégis nyert. Kifigurázták az iskoláikat – MIT, Yale, Rhode Island School of Design, Columbia, Harvard –, és bár persze mindegyikük előre megkapta a figyel-meztetést, hogy az életük hosszú évekig szimpla, keserves nyomorúság lesz, egytől egyig mindenki azt hitte, hogy ő lesz majd a kivétel (és titokban még mindig mindenki hitte). Viccet csinál-tak abból is, hogy milyen keveset keresnek; hogy huszonhét, har-minc-, harminckét évesen még mindig a szüleiknél laknak, vagy lakótársakkal, vagy a barátnőjükkel, aki a bankszektorban dolgo-zik, vagy a barátjukkal, aki a könyvkiadói iparban van (szomorú, ha az embernek a barátja nyakán kell élnie, mert ő a könyv-iparban többe keres). Azon versengtek, ki mit csinálna, ha nem ebbe a nyomorult iparágba került volna: kurátor lenne (valószínűleg ez az egyetlen foglalkozás, ahol a jelenleginél is kevesebbet ke-resnének), sommelier (hát, ahhoz két rendes állás kell), galériatu-lajdonos (ahhoz három), író (hát, jó, ahhoz négy... nyilvánvalóan egyikük sem alkalmas arra, hogy nagy pénzt csináljon, soha, mi-vel egyikük képzelete sem volt képes elképzelni olyasmit, ami-vel tényleg pénzt lehetne csinálni). Egymásnak feszültek olyan épületek miatt, amiket nagyon szerettek és olyan épületek miatt is, amiket nagyon gyűöltek. Vitatkoztak egy bizonyos fotótár-lat-ról az egyik galériában, videoművészeti kiállításról egy másik-ban. Oda-vissza kiabáltak egymással kritikusokról, éttermekről, filozófiákról és anyagokról. Sajnálkoztak egymás között olyan

kollégákról, akik sikeresek lettek, és kárörvendő megjegyzéseket tettek olyanokra, akik végleg kiléptek a tervezőiparból, inkább elmentek lámát tenyészteni Mendozába, szociális munkásnak Ann Arborba vagy matektanárnak Chengduba.

Napközben azt játszották, hogy építésszek. Időnként egy-egy ügyfél, aki helikoptermozgással lassan körbeforgatta tekintetét a helyiségben, megállt valamelyiküknél, általában Margaretnél vagy Eduardnál, akik a legjobban néztek ki, mire Rausch – aki a legtöbbször rá volt hangolódva arra, hogy a figyelem eltérül róla – magához hívta a kiszemeltet, úgy, ahogy mondjuk egy gyereket szoktak meghívni a felnőttek vacsorapartijára.

– Nos, bemutatom a munkatársunkat, Margaretet – mondta, mire a kliens elismerően nézett végig Margaret női testének vonalain, úgy, ahogy pár pillanattal korábban még Rausch tervrajzait mustrálta (amiket valójában Margaret fejezett be). – Fogadni mernék, hogy egyszer majd miatta kell elkullognom a városból – mondta, aztán szomorú, mesterkélt, remegős rozsmármély hangon felnevetett: – Ah! Ha-ha-ha!

Margaret ilyenkor mosolygott és hellóval köszönt, majd amint hátat fordított nekik, elfintorodott. Tudták, hogy Margaret arra gondol, amire mindannyian gondolnak: *Baszódj meg, Rausch! És: Mikor? Mikor veszem át a helyedet? Mikor következek én?*

Közben csak a játék volt nekik: a vita, a kiabálás, az evés után csend lett, az irodában csak halk egérkattogás neszei hallatszottak – megkeresték és megkeresték a kiadott munkákat a mappákban –, időnként pedig ceruza súrlódott érdekesebb papírfelületen. Semmi más hang. Bár egyidejűleg dolgoztak, ugyanazokat a vállalati forrásokat használva, soha senki sem kérte, hogy belenézessen a másik munkájába; olyan volt, mintha kollektíven eldöntötték volna, hogy úgy tesznek, mintha nem is létezne. Szóval szorgalmasan dolgoztak az álomépületeken, parabolákat hajlítottak megálmodott formákra éjfélig, aztán hazamentek; mindig ugyanazzal az idióta viccel búcsúztak el: – Tíz óra múlva találkozunk! – Vagy kilenc vagy nyolc óra múlva, ha épp „igazán szerencsés” volt valaki és aznap éjjel nagyon sok munka szakadt rá.

Ez olyan este volt, amikor Malcolm egyedül és korán távozott az irodából. Még ha vele is tartott valaki, sosem tudott velük vonatozni; minden munkatársa a belvárosban vagy Brooklynban élt, ő pedig az ellenkező irányban, jobb környéken. Az egyedül elsétálás előnye az volt, hogy senki sem láthatta, amikor leint egy

taxit. Nem ő volt az egyetlen az irodában, aki gazdag családból származott – Katharine szülei is elég vagyonosak voltak, és szinte biztosra vette, hogy Margaret és Frederick szülei is –, de ő a többiekkel ellentétben együtt is lakott gazdag szüleivel.

Leintett egy taxit.

– A Seventy-first Street és a Lex sarkára – adta meg az úti célt a sofőrnek. Ha a sofőr fekete volt, mindig Lexingtont mondott. Ha nem, akkor őszintébb volt: „A Lex és a Park közé, közelebb a Parkhoz.” JB szerint ez legjobb esetben nevetséges, legrosszabb esetben sértő szokás volt.

– Szerinted gengszterebbnek tartanak attól, hogy azt hiszik, nem a Park Avenue-n laksz, hanem a Lexen? Malcolm, seggfej vagy!

A taxis veszekedés csak egy volt a viták sorában, amiket az évek folyamán JB-vel a feketéről, a fekete létről és konkrétan a nem-elég-feketeségről folytattak. Másfajta taxis vita bontakozott ki, amikor Malcolm (ostobaság volt; már akkor felismerte a hibáját, amikor kimondta a szavakat) megjegyezte, hogy neki sosem volt gond taxit fogni New Yorkban, és azok, akik ilyenről panaszkodnak, talán túloznak. Elsőévesek voltak, JB és ő ekkor látogattak el először és utoljára a Fekete Diákok Szövetségének gyűlésére. JB szeme szinte szó szerint kigúvadt, annyira elborzadt és annyira örült; de amikor egy másik srác, valami beképzelt atlantai faszt azt mondta Malcolmnak, hogy egy: éppen csak elmegy feketének, kettő: olyan, mint az Oreó keksz, azaz kívül fekete, belül fehér, és három: a fehér anyja miatt képtelen teljesen megérteni, milyen kihívásokkal és nehézségekkel kell szembenézniük azoknak, akik igazi fekete-feketék, JB-nek kellett megvédenie. JB persze mindig székálta a viszonylagos feketesége miatt, de azt nem szívelte, ha mások tették ezt, és különösen nem szívelte, ha ez vegyes társaságban történt, és JB minden társaságot vegyes társaságnak tekintett – kivéve Jude-ét és Willemét –, különösen más feketéket.

Szülei házában a Seventy-first Streeten (a Parkhoz közelebb) át kellett esnie az esti szülői kihallgatáson, ami az emeletről lekiáltott mondattal kezdődött („Malcolm, te vagy az?” „Igen!” „Et-tél?” „Igen!” „Éhes vagy még?” „Nem!”), aztán felvánszorgott az odújába és újra áttekintette élete főbb nehézségeit.

Bár JB nem volt vele, így nem hallhatta az aznap esti beszélgetést a taxisofőrrel, Malcolm felerősödött büntudata és öngyűlölete a faji kérdést az aznap esti lista lelegejére tolta. Faji hova-

tartozása mindig is kihívást jelentett Malcolmnak, de másodéves egyetemista korukban briliáns kimagyarázást talált: ő nem fekete, hanem posztfekete (a posztmodernizmus sokkal később lépett be Malcolm tudatába, mint a többiekébe, mivel lehetőség szerint igyekezett elkerülni az irodalmi kurzusokat, aminek az anyja elleni passzív lázadás volt az oka). Sajnálatos módon senkit sem győzött meg ez a magyarázat, a legkevésbé JB-t, akire Malcolm nem mint feketére, hanem mint *prefeketére* kezdett gondolni, mintha a feketeség, mint a nirvána, valami idealizált állapot lenne, amibe berobbanni folyton vágyakozik.

Akárhogy is, JB újabb módot és alkalmat talált arra, hogy Malcolmra tromfoljon, mert éppen abban az időben, amikor ő felfedezte posztmodern identitását, JB felfedezte a performance művészetet (felvette az *Identitás, mint művészet: performance-transzformációk és a kortárs test* című kurzust, amire vele együtt járt egy bajszos leszbikus, akitől Malcolm elborzadt, de aki valami okból vonzódott JB-hez), és annyira elragadták Lee Lozano munkái, hogy elhatározta, szeminárium vizsgafeladatként a Lee iránti tiszteletből a *Határozzuk el, hogy bojkottáljuk a fehér embert (Lee Lozano után)* című projektet valósítja meg, ami azt jelentette, hogy egyáltalán nem beszél, nem áll szóba fehérekkel. Félig szabadkozva, de inkább büszkén adta elő nekik a tervét egyik szombaton, miszerint éjfél után nem beszél Willemmel, a Malcolmmal folytatandó beszélgetéseinek időtartamát pedig felére csökkenti. Mivel Jude faji hovatartozása meghatározatlan, vele továbbra is beszélni fog, de csak rébuszokban vagy zen bölcsességekben, tekintve, hogy etnikai eredete feltárhatatlan.

Malcolm abból, ahogy Jude és Willem egymásra néztek (röviden, de mosoly nélkül) pontosan tudta, mit gondolnak, és ezt némi bosszúsággal vette tudomásul. (Mindig is gyanította, hogy ők ketten külön, az egyetemi tanulástól független barátságot kötöttek, amiből ő ki volt zárva.) Egymásra pillantásuk ugyanakkor azt is jelentette, hogy szórakoztatónak találják a tervet és részt vesznek JB játékában. A maga részéről úgy érezte, hálásnak kéne lennie, hogy egy időre nyugta lesz JB-től, mégsem volt az és nem találta szórakoztatónak: bosszús volt, hogy JB olyan könnyed játékosággal viszonyul a faji kérdésekhez, és azért is, mert ennek az idélen, ravasz projektnek az ürügyén (amire valószínűleg a legjobb minősítést kapja) a fiú megjegyzéseket tehetett az ő identitására, amihez pedig semmi köze nincs.

JB-vel ennek a projektnek a keretei között élni (és amúgy tényleg, mikor *nem* igazították az életüket JB szeszélyeihez és hóbortjaihoz?) valójában nem sokban különbözött attól, ahogy JB-vel rendes körülmények között éltek. A Malcolmmal való kommunikáció minimumra csökkentése nem jelentette azt, hogy JB kevesebbszer kérte volna meg, hogy hozzon neki valamit a boltból vagy töltsse fel a mosodai kártyáját, hiszen Malcolm úgyis arra jár, vagy hogy adja kölcsön a *Don Quixote* példányát spanyolórára, mert ő a sajátját a könyvtár alagsori férfinécéjében felejtette. Az, hogy nem beszélt Willemmel, nem jelentette azt, hogy nonverbális kommunikáció sem volt közöttük; rengeteg kis üzenetet váltottak írásban, cetlikre firkálva („A *Keresztapát* vetítik a Rexben... Jössz?); Malcolm biztosra vette, hogy Lozano szándéka egyáltalán nem ez volt. A Jude-dal folytatott ionescói groteszk, de gyenge groteszk kommunikációjának azonban egy csapásra vége lett, amikor arra volt szüksége, hogy Jude megcsinálja a matematikafeladatát; ezen a ponton Ionesco hirtelen átment Mussolinibe, különösen azután, hogy előbbi rájött, van egy teljesen más problémakör, amivel még el sem kezdett foglalkozni, mert túlságosan elfoglalta magát a könyvtár végében, az óra pedig negyvenhárom perc múlva kezdődött („De az neked elég idő erre, igaz, Judy?”).

Persze mindez azért, mert JB megváltoztathatatlanul JB, és a lakótársait természetes könnyű prédának tekintette mindenhez, ami sekélyes és felszínes, de nagy szám lehet; kis kísérletének tapasztalatai szemináriumi dolgozat formáját öltötték, aztán a szöveg megjelent a *There Is Contrition* című új, fekete irodalmi magazinban is, és egy rövid, de unalmas időszakban sokan beszéltek róla az egyetemi berekben. A figyelem felélénkítette JB amúgy is lobogó lelkesedését a projekt iránt – még csak nyolc napja folyt, és Malcolm látta, hogy időnként szinte felrobban, annyira szeretne beszélni Willemmel –; újabb két napig bírta, majd hivatalosnak szánt komolysággal bejelentette, hogy a kísérlet sikeres volt, előfeltevése beigazolódott.

– Na, és mi volt az előfeltevés? – tette fel a kérdést Malcolm. – Az, hogy fehérékkel is ugyanolyan idegesítő tudsz lenni amikor nem beszélsz velük, mint amikor beszélsz velük?

– Ó, baszódj meg, Mall! – szólt JB lazán. Túl diadalittas volt ahhoz, hogy veszekedjen vele. – Te ezt úgysem értheted. – Aztán elindult meglátogatni a barátját, egy fehér pasit, akinek imádko-

zó sáskára emlékeztető feje volt, és mindig olyan odaadó, izzó, imádó tekintettel nézett JB-re, amitől Malcolm kicsit rosszul volt.

Akkoriban Malcolm meg volt győződve arról, hogy ez a kényelmetlen érzés, ami faji kérdések esetén mindig megjelenik nála, valami múltó dolog, csak a helyzet idézi elő, mindenki így van ezzel az egyetemen, és minél távolabb kerül ettől a kontextustól, annál könnyebben eloszlik majd. Soha nem érzett különösebb zavart vagy büszkeséget amiatt, hogy fekete, legfeljebb csak nagyon közvetetten: tudta, hogy az általános elvárások szerint az élet bizonyos dolgaival kapcsolatban bizonyos érzéseinek kéne lennie (például a taxisofőrök vonatkozásában), de ez a tudás valahogy csak elméleti volt, nem olyasmi, amit maga megtapasztalt. És mégis, a feketeség a családi narrativa fontos része volt; addig mondták, mondogatták és ismételtgették, amíg végül szinte már dicsfény övezte: hogy az apja a harmadik fekete ügyvezető igazgató volt a befektetési cégnél, a harmadik fekete iskolaszéki tag abban a nagyon fehér fiúgimnáziumban, ahova Malcolm is járt, és a második fekete pénzügyi vezérigazgató-helyettes egy jelentős kereskedelmi banknál. (Malcolm apja túl későn született ahhoz, hogy bárhol is első fekete akármi legyen, de az utcáknak azon a folyosóján, ahol közlekedett – a Ninety-sixth Street-től délre, a Fifty-seventh-től északra; a Fifth Avenue-től keletre, a Lexingtontól nyugatra –, még mindig olyan ritka látvány volt, mint a rótfarkú ölyv, ami néha a Park Avenue másik oldalán álló épület mellvédjének csipkézete között fészkelte. Ahogy nőtt, apja feketeségének tényét (és úgy vélte, az ő feketeségének tényét is) elnyomták más, fontosabb dolgok, olyan tényezők, amik sokkal többet számítottak New York City ezen szegletében, mint az apja bőrszíne. Ezek közé tartozott például az, hogy a felesége jelentős szerepet töltött be Manhattan irodalmi életében; de legfőképpen a vagyonossága számított. Az a New York, amit Malcolm és a családja elfoglalt, nem faji vonalak, hanem adósávok mentén tagozódott, és Malcolm úgy nőtt fel, hogy el volt szigetelve mindentől, amitől a pénz megvédhette, és ebbe beletartozott a fanatizmus is... legalábbis visszatekintve így tűnt. Ami azt illeti, csak egyetemista korában kellett igazán szembesülnie azzal, hogy ő másképpen élte meg feketeségét, más tapasztalatokat szerzett, mint mások, és talán az volt a legmegdöbbentőbb, hogy a családja pénze mennyire eltávolította őt az ország lakóinak nagy részétől (bár ebben a feltételezésben az is benne van, hogy az osztálytársai az

ország lakosainak reprezentatív mintájának tekinthetők, ami persze egyáltalán nem így van). Még ma, közel egy évtizeddel a megismerkedésük után sem képes teljes valójában felfogni, milyen szegénységben nevelkedett Jude. Emlékszik, mennyire nem akarta elhinni, amire mégis rájött, hogy a hátizsákban, amivel Jude az egyetemre érkezett, benne volt minden, szó szerint minden, amit Jude ezen a földön a magáénak mondhatott; annyira intenzív volt a döbbenete, hogy szinte testi érzéssé alakult; olyan mélyen megdöbbenőnek találta ezt a tényt, hogy apjának is megemlítette, pedig rá igazán nem volt jellemző, hogy pont előtte felfedje naivitását, mert attól félt, ezzel a tulajdonságával kapcsolatos újabb hosszas kioktatást provokál. De ezen a Queensben nevelkedett apja – bár neki mindkét szülője dolgozott és minden évben kapott új ruhát – ugyanúgy megdöbben; Malcolm érezte rajta a mély megrendülést, ahogy azt is, hogy igyekezett azt leplezni azzal, hogy megosztott vele egy történetet gyerekkori nélkülözéseiről (valami olyasmi volt, hogy karácsonyfát mindig csak karácsony este után tudtak venni), mintha a jó élet kiváltságának hiánya valami olyan verseny lenne, amit még mindig, nyilvánvaló és vitathatatlan sikeressége ellenére is meg akar nyerni.

A faji hovatarozás azonban egyre kevésbé tűnt meghatározónak hat évvel az egyetem elvégzése után, és azok, akik megrekedtek benne, akik még mindig identitásuk lényegi részeként dédelgették, valahogy gyerekesnek és kissé szánalmasnak tunktek; mintha az Amnesty International vagy a tuba iránti ifjúkori rajongásukat képtelenek lettek volna kinőni: idejétmúlt és zavaró belefeledkezős valamibe, ami az egyetemi jelentkezéskor érte el potenciális megdicsőülését, intenzitásának maximumát. Ebben az életkorban az ember identitásának igazán fontos aspektusai a szexuális teljesítmény, a szakmai teljesítmény és a pénz. Malcolm pedig mindhárom területen gyengén szerepelt.

A pénz problémáját egyelőre félretette. Egy napon majd úgyis nagy összeget örököl. Nem tudta, pontosan mekkorát, sosem érezte szükségét megkérdezni, és senki nem érezte szükségét annak, hogy a nagyságát közölje, de azt tudta, hogy tényleg nagyon nagy összegről lesz szó. Persze nem olyan sok, amennyi pénze Ezrának van... illetve lehet, hogy az ő vagyonával nagyjából egy nagyságrendű. Malcolm szülei sokkal szerényebben éltek annál, mint ahogy élhettek volna, és ez annak volt köszönhető, hogy a fiú anyjának erős ellenérzései voltak a vagyonnal való feltűnő

hivalkodással szemben, így Malcolm nem is tudta eldönteni, vajon azért laktak-e a Lexington és Park között, mert nem tudták volna megengedni maguknak, hogy a Madison és a Fifth Avenue között lakjanak, vagy azért, mert az anyja túlságosan kérkedőnek tartotta volna, hogy a Madison és a Fifth Avenue között legyen lakásuk. Persze szeretett volna saját, önálló jövedelmet. De nem tartozott azok közé a gazdag kölykök közé, akik nagyon kínozták magukat ezért. Próbált a maga módján pénzt keresni, de ez nem teljesen tőle függött.

A szex és a szexuális kielégülés azonban olyan dolog volt, amiért személyes felelősséget kellett vállalnia. Nem foghatta a szexuális élet hiányát arra a tényre, hogy rosszul fizető életpályát választott, vagy a szüleire, hogy nem motiválták megfelelően. (Vagy mégis hibáztathatók? Gyerekként Malcolm kénytelen volt végignézni szülei hosszú ölelgetős, tapogatós jeleneteit – gyakran előtte és nővére, Flora előtt csinálták –, és most elgondolkodott, vajon nem az ő mutogatott kompetenciájuk tompította-e el az ilyen irányú versenyszellemet benne.) Legutóbbi igazi kapcsolatának több mint három éve lett vége; a nő, Imogene azért szakított vele, mert inkább lesbikus lett. Malcolm még most sem tudta eldönteni, vajon tényleg vonzódott-e a lányhoz testileg, vagy egyszerűen csak megkönnyebbült-e, hogy valaki más hoz döntéseket helyette, amiket ő aztán örömmel követhetett. Nemrégiben találkozott Imogene-nel (szintén építész, bár ő egy kormányzati csoportnál, ahol alacsony jövedelműeknek terveznek kísérleti házakat – pontosan olyan munka ez, amiről Malcolm úgy érezte, neki kéne végeznie, még ha titokban nem is gondolta komolyan). Ekkor évődve azt mondta a lánynak – persze viccelt! –, hogy nem tehet róla, de folyton úgy érzi, ő hajszolta bele a lesbikusságba. Ám Imogene komoran nézett rá és azt felelte, hogy mindig is lesbikus volt, csak azért maradt vele, mert Malcolm olyan zavartnak tűnt szexuálisan, hogy azt hitte, segíthet neki megtalálni magát ezen a téren.

Imogene óta senki. Mi a baj vele? Szex, szexualitás: ezt a két dolgot már az egyetemi évek alatt el kellett volna rendezni; az egyetem az utolsó hely, ahol az ilyen bizonytalanság kifejezését nemcsak tolerálják, hanem bátorítják is. Húszas éveie elején igyekezett különböző emberekbe beleszeretni és kiszeretni belőlük – Flora baráti köréből lányok, csoporttársak, az anyja egyik ügyfele, egy elsőkönyves író, aki komolyan vette a *roman à clef* hagyomá-

nyát és valós élmények alapján kulcsregényt írt egy szexuálisan zavart tűzoltóról –, és még mindig nem tudta, kihez vonzódik. Gyakran gondolt arra, hogy homokosnak lenni... (bár a gondolatát sem bírta – valahogy a homokosság, mint a faji hovatartozás, mintha az egyetemi évek tartományába tartozna, olyan identitás, amiben az ember benne van egy ideig, amíg meg nem érik az igazi és gyakorlatiasabb dolgokhoz) ...többnyire a homokosság járulékos jelenségei miatt jó; a melegség tulajdonképpen politikai vélemények és célok, valamint az esztétika plusz a tisztelet elegye. Úgy tűnt, hiányzik belőle az elnyomottság, a megsebzettség, az állandó düh érzése, ami a feketeség velejárója, de biztosra vette, hogy legalább a homokossághoz szükséges érdeklődés megvan benne.

Félig beleképzelte már magát, hogy szerelmes Willembe, és hogy Jude-dal is a szerelem különböző szakaszainál tart; a munkahelyén néha azon kapta magát, hogy Eduardot bámulja. Volt, amikor észrevette, hogy Dominick Cheung is bámulja Eduardot, aztán összeszedte magát, mert az utolsó ember, akivel együtt akart volna lenni, éppen a szomorú, negyvenöt éves Dominick volt, aki mindennél jobban vágyott arra, hogy cégtárs lehessen egy cégben, amit sosem fog megörökölni. Néhány hete Willem és Jude lakásában járt; az volt az ürügy, hogy új könyvespolcot tervez nekik, de amikor Willem lehajolt előtte, hogy felvegye a mérőszalagot a kanapéról, hirtelen valahogy egészen elviselhetetlen volt a közelsége, így gyorsan kimentette magát, hogy vissza kell mennie az irodába, és hirtelen távozott. Willem hiába kiáltott utána.

Tényleg az irodába ment, el sem olvasta Willem üzeneteit; ott ült a számítógépe előtt, csak bámulta a megnyitott fájlt, de mintha nem is látta volna; azon tűnődött, miért lépett be a Ratstar alkalmazottainak sorába. A legrosszabb az egészben, hogy a válasz olyan nyilvánvaló volt, hogy nem is kellett feltennie a kérdést: azért lépett be, hogy a szülei örüljenek. Az építészet szak utolsó évében Malcolm választás előtt állt: dolgozhatott volna két csoporttársával, Jason Kimmel és Sonal Marsszal, akik Sonal szüleinek pénzéből céget alapítottak, vagy beléphetett a Ratstarhoz.

– Ugye te viccelsz? – kérdezte Jason, amikor Malcolm közölte vele a döntését. – Van fogalmad arról, milyen élet áll előtted, ha egy olyan helyre mész?

– Remek cég – felelte Malcolm; a hangja pontosan olyan volt, mint az anyjáié, mire Jason elfintorodott. – Úgy értem remekül néz ki az ember önéletrajzában, hogy a Ratstarnál dolgozott.

De ahogy kimondta, már tudta (és ami ennél is rosszabb: attól félt, hogy Jason is pontosan tudja), mit jelent ez valójában: nagy név, amit a szüleik koktélparkon emlegethetnek. A szülei valóban előszeretettel emlegették a Ratstart.

Malcolm egyszer, az anyja egyik ügyfelének rendezett vacsorán meghallotta, amint az apja valakinek azt mondja:

– Két gyerekem van. A lányom szerkesztő az FSG-nél, a fiam a Ratstar Architects-nél dolgozik.

A nő, akinek Malcolm apja ezt mondta, elismerő hangot hallatott, Malcolm pedig, aki éppen meg akarta mondani az apjának, hogy kilép a cégtől, érezte, hogy valami elhervad benne. Ilyenkor éppen azokért a dolgokért irigyelte a barátait, amikért egykor sajnálta őket: azért, hogy senkinek nincsenek elvárásaik velük szemben, hogy teljesen hétköznapi emberekből áll a családjuk (ha van egyáltalán), és saját ambícióik szerint navigálhatnak az életben.

Mi van most? Az van, hogy Jason és Sonal cégének van két projektje *New Yorkban*, egyikről a *New York Times* is írt, ő pedig még mindig olyan munkát csinál, amelyet az építészszak elsőéveseként is meg tudott csinálni: két nagyravágyó pasinak dolgozik egy cégnél, aminek nagyravágyó módon a nagyravágyó Anne Sexton egyik verse alapján adtak nevet, a fizetése meg szinté a nullával egyenlő.

Úgy tűnt, a lehető legrosszabb okból választotta az építészetet: mert imádta az épületeket. Illó és tiszteletre méltó hobbi; gyermekkorában utazásaik során szülei elvitték megnézni különböző épületeket, emlékműveket. Kisfiúként is mindig képzeletbeli épületeket rajzolt, képzeletbeli épületszerkezeteket épített: vigasz volt ez és menedék – úgy tűnt, minden, amit képtelen volt kifejezni, minden, amit képtelen volt eldönteni, épületté alakulhat.

És a dolgok mélyén a lényeg az volt, hogy emiatt szégyellte a leginkább magát: nem azért, mert annyira nem érti a szexet, nem a saját fáját eláruló hajlamai miatt, nem azért, mert képtelen volt leválni a szüleiről és saját pénzből megélni vagy mert nem tudott önálló emberi lényként viselkedni. Hanem azért, mert amikor a kollégáival ott ült éjszakánként az irodában és mindenki beletemetkezett a saját ambiciózus álmházába, csodásan valószínűtlen épületeket rajzolva és tervezve, ő semmit sem csinált. El-

vesztette a képzelőtehetségét. Így esténként, miközben a többiek alkottak, ő másolt: olyan épületeket rajzolt, amiket utazásai során látott; olyan épületeket, amiket mások álmodtak és építettek meg; olyan épületeket, amikben élt vagy amik mellett elhaladt. Újra és újra csak azt csinálta, ami már meg volt csinálva; azzal sem törődött, hogy változtasson rajtuk valamit, egyszerűen utánozta őket. Huszonnyolc éves volt, elhagyta a képzelőereje; utánzó lett.

Ez nagy rémülettel töltötte el. JB a képsorozatán dolgozott. Jude-nak volt munkája, Willemnek is. De mi van akkor, ha ő, Malcolm soha többé nem képes alkotni? Vágyódott azok után az évek után, amikor elég volt egyszerűen a szobájában lennie, és a keze szinte magától siklott a milliméterpapíron, még a választások és identitások előtti időkben, amikor mindenben a szülei döntöttek helyette, és csak arra kellett koncentrálnia, hogy a vonal vékony és teljesen egyenes legyen, a vonalzó éle tökéletes.